

คำนำ

เนื่องจาก ในขณะนี้กำลังประสบภัยแล้งอย่างหนัก เกิดจากสภาวะธรรมชาติที่กำลังเปลี่ยนแปลง และการกระทำของมนุษย์ที่ไม่ได้ตั้งอยู่ในศีลในธรรม มีการตัดไม้ทำลายป่าเป็นต้น ทำให้เกิดภัยแล้งอย่างรุนแรง ในประเทศไทยและทั่วโลก ขณะนี้ทางรัฐบาลกำลังดำเนินการช่วยเหลือระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว ทั้ง ๓ ระยะ ส่วนภาคประชาชนก็ดี ภาคศาสนาก็ดี ยังขาดในการเข้าร่วมสู้ภัยแล้ง ถ้าให้รัฐบาลฝ่ายเดียวก็สามารถแก้ไขปัญหาได้ระดับหนึ่ง จะไม่ครบองค์รวม “บ้าน วัด รัฐบาล” เพราะฉะนั้นองค์รวมทั้ง ๓ หากทำได้อย่างเต็มที่ก็จะสามารถแก้ไขปัญหาได้

ภาคประชาชน จะต้องลงมือกระทำ ฝ่ายพระสงฆ์เป็นผู้กระตุ้นเตือนให้ปัญญา เชิญชวน ชักชวนลงมือกระทำ ฝ่ายรัฐบาลนั้นได้กระทำไปแล้ว ฉะนั้น ทั้ง ๓ ฝ่าย ฝ่ายบ้าน ฝ่ายวัด ฝ่ายรัฐบาล ๓ ประสานทำครบเสร็จสรรพเรียบร้อย คาดว่าภัยแล้งคงจะผ่านพ้นไป หากแต่ให้ฝ่ายรัฐบาลทำเพียงฝ่ายเดียว ทางฝ่ายบ้าน ฝ่ายวัดหรือศาสนจักรไม่มีส่วนร่วม ก็ไม่สามารถจะประสบความสำเร็จได้

ทาง “วัดจากแดง” จึงขออาสาเป็นฝ่ายวัดหรือศาสนจักร ที่จะชักชวนญาติโยมมาช่วยสู้ภัยแล้งตามแนววิถีพุทธเพื่อสนับสนุน ร่วมกับรัฐบาล แล้วทุกคนจะต้องอยู่รอดทั้งหมด ไม่มีใครต้องสูญเสียในภัยแล้งนี้ ไม่มีใครต้องเดือดร้อน เพราะภัยแล้งนี้ ถ้าทุกคนร่วมแรงร่วมใจกันอย่างจริงจัง ผ่านพ้นภัยวิกฤตภัยแล้งไปได้ด้วยดี รวดเร็ว โดยไม่ยากเย็นแสนเข็ญ, ณ โอกาสนี้ จึงขอเรียนเชิญเจริญพร ภาคส่วนประชาชนญาติโยมได้มาร่วมสู้ภัยแล้งกับทางวัดจากแดง ขจัดภัยทั้ง

๓ อย่าง (ทุพภิกขภัย อมฤตภัย โรคภัย) มีวิธีการ เช่น ทำบุญด้วยน้ำ (รู้จัก
ประหยัดน้ำ อานิสงส์การทำบุญด้วยน้ำ), ปลูกต้นไม้, รักษาศีล ๕, สวดพระ
ปริตร ที่ให้เทวดาทิ้งหลายเกิดความพึงพอใจ, แม่เมตตาให้กับสรรพสัตว์ทั้งหลาย
พร้อมกับเทวดา

วันอาทิตย์ที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๕๙ จึงขอเรียนเชิญเจริญพรมาร่วมกิจกรรม
ลงมือปฏิบัติการเพื่อสู้ภัยแล้ง ณ วัดจากแดง ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง
จ.สมุทรปราการ ตั้งแต่ ๙ โมงเช้า ถึงบ่าย ๓ โมงสี่ต่อไป

ขอเจริญพร

พระมหาประนอม ธมฺมาลงกาโร

(รองเจ้าอาวาสวัดจากแดง)

ปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าอาวาส

ภัยแล้งวิฤต

วิฤตชีวิต...เป็นเมืองพระพุทธศาสนา จึงดำเนินชีวิตด้วยวิถีพุทธกันยาวนาน ชีวิตเรียบง่าย เป็นอยู่อยู่กับธรรมชาติโดยมาก อาศัยการเกษตรและแหล่งน้ำที่เป็นปัจจัยหลัก ปีนี้เป็นปีที่มีภัยแล้ง คือ ภัยที่เกิดจากการขาดแคลนน้ำ มีฝนน้อยกว่าปกติ ที่ไม่ตกต้องตามฤดูกาล เป็นเวลานาน ๆ จึงส่งผลเสียหายต่อการเกษตร พื้นดินขาดความชุ่มชื้น พืชขาดน้ำ ผลผลิตการเกษตรมีคุณภาพต่ำ มีปริมาณลดน้อยลง ที่สำคัญอาจขาดแคลนน้ำใช้ น้ำดื่มได้ ปริมาณน้ำที่กักเก็บ มีการจัดสรรน้ำของกรมชลประทาน ต้องกักเก็บน้ำไว้ใช้ให้พอเพียงเพื่อให้ระบบนิเวศสมบูรณ์

สร้างวินัยและจิตสำนึก

เรื่องการอุปโภคบริโภค “น้ำ” หากไม่ช่วยกันอาจมีภัยแล้งมาถึงตัวโดยแน่นอน ภัยเหล่านี้เริ่มสร้างผลกระทบรอบด้าน อาทิว่า ขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ พืชพันธุ์ธัญญาหารเหี่ยวแห้ง ตายลงบ้าง คุณภาพด้อย มีปริมาณลดลง ระบบนิเวศของธรรมชาติเปลี่ยนไป คุณภาพชีวิตจึงเปลี่ยนแปลงไปมาก สุขอนามัยไม่ดี เกิดโรคระบาด อาจมีผลกระทบกับอุตสาหกรรม อันจะเป็นเหตุให้ขาดแคลนพลังงาน ภัยที่เกิดซ้ำซ้อนจากภัยแล้งโดยมาก คือ ไฟป่า มีผลเสียต่อทัศนวิสัยอากาศแปรปรวน ยิ่งเพิ่มให้เกิดภาวะโรคร้อน

ลงมือทำทันที

เบื้องต้น ช่วยกันลงมือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม สร้างวินัยและจิตสำนึก การใช้น้ำอย่างประหยัด แบบมีคุณค่า และควรรำนน้ำกลับมาใช้หมุนเวียนใหม่ได้ มีการเก็บน้ำในภาชนะ ทำบ่อน้ำไว้ใช้ในครัวเรือน ฝายชะลอน้ำ พร้อมกันนั้นให้ ร่วมกันทำฝายกักเก็บน้ำ เพื่อรวบรวมน้ำจากแหล่งน้ำ หรือหากภาครัฐจัดทำฝน เทียม จะได้เตรียมรวบรวมน้ำฝนไว้ ได้ทันทั่วทั้งที่ ป้องกันยามขาดแคลนน้ำ ในเบื้องต้น สนับสนุนการใช้น้ำร่วมกัน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมครัวเรือน เรียนรู้อย่างถูกต้อง อยู่ร่วมกับ ธรรมชาติ เพื่อสร้างระบบนิเวศดีขึ้นอย่างสูงสุด

ระยะยาว ขุดลอกแหล่งน้ำ สร้างฝาย เขื่อน รักษาป่าไว้พร้อมกับปลูก ต้นไม้เพิ่ม พัฒนาระบบแจกจ่ายน้ำ ฝนน้ำให้ทั่วถึง

สาเหตุของภัยแล้ง

เกิดภัยจากธรรมชาติ มีการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิโลก สภาพอากาศ ระดับน้ำ แผ่นดินไหว วาตภัยและอัคคีภัย เป็นต้น

ภัยจากน้ำมือของมนุษย์

มีการตัดไม้ทำลายป่า เร่งพัฒนาด้านอุตสาหกรรมมากขึ้น ภาวะเรือน กระจก ชั้นโอโซนถูกทำลาย

ภัยแล้ง ในประเทศไทย

เกิดจากผลกระทบของธรรมชาติถูกทำลายไป เป็นผลให้ฝนแล้งและตก
ทิ้งช่วง ที่ผ่านมาระยะปริมาณฝนตกน้อยกว่าปกติ สาเหตุจากการบุกรุกพื้นที่สี
เขียว และมีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า เป็นต้น

คืนสู่วิถิปุทธ

การสร้างวินัยและจิตสำนึก ช่วยกันรณรงค์ให้ความรู้ทุกๆ ภาคส่วน วิถิปุทธก็เป็นส่วนหนึ่ง ถ้าจะกล่าวถึงหน้าที่ของชาวพุทธทุกๆ คน ควรต้องศึกษาหลักคำสอนของศาสนา เน้นเรื่องของศีลธรรมและจริยธรรม ปลูกฝังกันให้เห็นคุณค่าชีวิต ประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

ชาวพุทธ ซึ่งเป็นอีกภาคส่วนหนึ่ง พร้อมทั้งจะทำกิจกรรมร่วมด้วยช่วยกันตามแนววิถิปุทธ ให้ผ่านพ้นจากวิกฤตภัยแล้ง จึงเป็นโอกาสอันดีของเราชาวพุทธที่จะมาปฏิบัติร่วมกัน “ วัตจากแดง ” ต. ทรงคะนอง อ. พระประแดง จ. สมุทรปราการ นำโดยอาจารย์ “ พระมหาประนอม ธมฺมาลงกาโร ” พร้อมด้วยคณะสงฆ์ เห็นความสำคัญจึงได้จัดกิจกรรมขึ้น ได้นำเรื่องราวและเหตุการณ์ในพระไตรปิฎก อันได้เคยเกิดขึ้นมาก่อนแล้วเกี่ยวกับภัยแล้ง และการขาดแคลนน้ำ นำมาเผยแพร่ให้คณะศิษยานุศิษย์ และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย เพื่อให้เกิดความรู้ เป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งตามแนววิถิปุทธ ดังมีหลักฐานทางพระพุทธศาสนาที่จะนำมาบอกกล่าว ต่อไป

ศีล แก่ภัยแล้ง

กรรมช่อดกอรรถกถ

พระค้ำสดำ เมื่อประทบที่อยู่ ณ พระวิหารเซตวัน ทรงปรารภภิกษุผู้ช่ำหงส์รูปหนึ่ง จึงตรัสเรื่องนี่

มีสหาย ๒ คนขวเมืองสวตถิ บรรพขในสำนักภิกษุทั้งหลาย แล้วได้อุปสมบท โดยมกเทียวไปด้วยกัน วันหนึ่งภิกษุ ๒ สหายนัน ไปยังแม่น้ำอจรวติ อบนำ นิ่งผิงแดดอยู่ที่เนนทรย กล่าวถ้อยคำให้ระลึกกันและกันอยู่.

ภิกษุรูปหนึ่งติดตหงส์ด้วยก้อนกรวด

ขณะนั้น หงส์ ๒ ตัวบินมทงอวกศ ลำดับนั้น ภิกษุรูปหนึ่งจับก้อนกรวดมแล้วกล่าวว่า “ผมจะติดลูกตหงส์ตัวหนึ่ง” ภิกษุนอกนี้กล่าวว่า “ท่านจกไม่สามารถ.”

ภิกษุรูปนั้นกล่าวว่า “นัยน์ตข้างนี้จะยกไว้ ผมจะติดนัยน์ตข้างโน้น”

ภิกษุนอกนี้ก็กล่าวว่า “แม้นัยน์ตข้างนี้ท่านจกไม่อาจติดได้.”

ภิกษุรูปนั้นกล่าวว่า “ถ้อย่างนั้นท่านคอยดู ว่าแล้วก็หยิบก้อนกรวด ๓ เหลี่ยม มตติดไปทงเบื้องหลังของหงส์ หงส์ได้ยินเสียงกรวดจึงเหลียวมอดดู.”

ลำดับนั้น ภิกษุนั้นก็เอาก้อนกรวดอีกก้อนหนึ่ง ติดหงส์นั้นที่นัยน์ตข้างนอกทลออกทงนัยน์ตข้างใน หงส์ร้องม้วนตกลงมแทบเท้าของภิกษุทั้งสองนั้น

ภิกษุทั้งหลายที่เคยมาแล้วทุกแต่พระคำสดา

ภิกษุทั้งหลายที่ยืนอยู่ในที่นั้นเห็นเข้า จึงพากันมาแล้วกล่าวว่า “ผู้มีอายุ ท่านบวชในพระพุทธศาสนา ทำปาณาติบาต ชื่อว่า กระทำกรรมอันไม่สมควร” แล้วพาภิกษุผู้ติดหงส์นั้นไปแสดงแก่พระตถาคตทันที

พระคำสดาทรงประทานโอวาท

พระศาสดาตรัสถามว่า “ดูก่อนภิกษุ ได้ยินว่าเธอกระทำ ปาณาติบาต จริงหรือ?” เมื่อภิกษุนั้นทูลรับว่า “จริงพระเจ้าข้า” จึงตรัสว่า “ดูก่อนภิกษุ เพราะเหตุไร? เธอบวชในศาสนาอันเป็นเครื่องนำออกจากทุกข์เห็นปานนี้ จึงได้กระทำอย่างนี้ แม้อบรมกบัตถิตทั้งหลาย ระลึกอยู่ว่า เมื่อพระพุทธเจ้ายังไม่ทรงอุบัติขึ้น การอยู่อย่างเศร้าหมองในท่ามกลางเรือน ยังแสดงความรังเกียจในบาปทั้งหลายแม้กระทำเล็กน้อย, ส่วนเธอบวชในศาสนาเห็นปานนี้ ไม่ได้ทำความรังเกียจแม้สักเท่าไร ธรรมดาภิกษุพึงเป็นผู้สำรวมกาย วาจา และใจ มิใช่หรือ?” แล้วทรงนำเอาเรื่องในอดีตมาสาธก ดังต่อไปนี้ :-

ในอดีตกาล เมื่อพระราชอาชญาพระนามว่า ธัญญชัยโกธทรัพย์ ครองราชสมบัติ อยู่ในพระนครอินทปัตถ์ในแคว้นกुरु พระโพธิสัตว์ถือปฏิสนธิในพระครรภ์ของพระอัครมเหสีของพระราชานั้น ถึงความรู้เตยงสาโดยลำดับ แล้วเรียนศิลปะทั้งปวงในเมืองตักศิลา พระบิดาทรงแต่งตั้งให้ดำรงอยู่ในตำแหน่งอุปราช ในกาลต่อมา เมื่อพระบิดาสวรรคตแล้ว ได้ดำรงอยู่ในราชสมบัติ มีได้ทรงกระทำทศพิธราชธรรมให้กำเริบ ทรงประพฤตินิสัย คือ กุรุธรรมอยู่.

ศิลปะ ชื่อว่า วรรณกรรม

พระโพธิสัตว์ทรงรักษาศิลปินั้นให้บริสุทธิ์ - พระมารดาของพระโพธิ-
สัตว์ - พระอัครมเหสี - พระอุปราชผู้เป็นพระอนุชา - พราหมณ์ผู้เป็นบุโรหิต -
อำมาตย์ผู้รั้งวัดนา - สารถิ - เศรษฐี - มหาอำมาตย์ผู้ตวงข้าว - นายประตู -
นางวรรณทาสีผู้เป็นนครโสเภณี ก็เหมือนพระโพธิสัตว์ รวมความว่า คนเหล่านี้
รักษาศิลปะเหมือนดังพระโพธิสัตว์

ชนแม่ทั้ง ๑๑ เหล่านี้ รักษาศิลปะให้บริสุทธิ์ ด้วยประการดังนี้.

พระราชินีให้สร้างโรงทาน ๖ แห่ง คือ ที่ประตูพระนครทั้ง ๔ ที่กลาง
เมือง ที่ประตูพระนิเวศน์ ทรงสละพระราชทรัพย์หกแสนทุกวัน ๆ ทรงบริจาค
ทานกระทำชมพูทวีปทั้งสิ้นให้ไม่ต้องทำอะไรไถนา ก็ความที่พระโพธิสัตว์นั้นมีพระ
อหิชาศัณยิตีในการบริจาคทาน ได้แผ่คลุมไปทั่วชมพูทวีป.

แคว้นกาลิงคะเกิดฝนแล้ง

ในกาลนั้น พระเจ้ากาลิงคราช ครองราชสมบัติในทันตปุรนคร ในแคว้น
กาลิงคะ ในแคว้นของพระเจ้ากาลิงคราชนั้น ฝนไม่ตก ก็เกิดความอดอยากไป
ทั่วแคว้น ก็เพราะอาหารวิบัติ โรคจึงเกิดขึ้นแก่มวลมนุษย ภัย ๓ ประการ คือ
ขาดกภัย ภัยคือความอดอยาก, โรคภัย ภัยคือโรค, ทุพภิกขภัย ภัยคือข้าว
ยากมากแพงก็เกิดขึ้น มนุษย์ทั้งหลายหมดที่ยึดถือ ต่างพากันจูงมือเล็กๆ เทียว
เร่ร่อนไป ชาวแคว้นทั้งสิ้นรวมกันไปยังพระนครทันตปุระ พากันส่งเสียงร้อง
อยู่ที่ประตูพระราชวัง พระราชาประทับยืนฟังพระแกล(หน้าต่าง) ทรงสดับเสียง
นั้น จึงตรัสถามว่า “คนเหล่านี้เทียวไปเพราะเหตุอะไรกัน”

พวกอำมาตย์กราบทูลว่า “ข้าแต่มหाराช ภัยเกิดขึ้นทั่วแคว้นทั้งสิ้น ฝนไม่ตก ข้าวกล้าวิบัติเสียหาย เกิดความอดอยาก มนุษย์ทั้งหลายกินอยู่ไม่ได้ ถูกโรคภัยครอบงำ หมดที่ยืดถือระส่ำระสาย พวกกันจูงมือลูกๆ เทียวไป ข้าแต่ มหาราช ขอพระองค์จงยังฝนให้ตกเกิดพระเจ้าข้า”

พระราชาดร้สถามว่า “พระราชาแต่เก่าก่อนทั้งหลาย เมื่อฝนไม่ตก ทรงกระทำอย่างไร ?”

พวกอำมาตย์กราบทูลว่า “ข้าแต่มหाराช พระราชาแต่เก่าก่อนทั้ง หลาย เมื่อฝนไม่ตกได้ทรงบริจาดทาน อธิษฐานอุโบสถสมาทานศีล แล้ว เสด็จเข้าสู่ห้องสิริไสยาสน์ ทรงบรรทมเหนือเครื่องลาดซึ่งทำด้วยไม้ตลอด ๗ วัน ในกาลนั้นฝนก็ตกลงมา”

พระราชาทรงรับว่า “ดีละ” แล้วได้ทรงกระทำอย่างนั้น แม้ทรงกระทำ อย่างนั้นฝนก็ได้ตก พระราชาดร้สกะอำมาตย์ทั้งหลายว่า “เราได้กระทำกิจที่ ควรกระทำแล้ว ฝนก็ไม่ตก เราจะกระทำอย่างไรต่อไป

พวกอำมาตย์กราบทูลว่า “ข้าแต่มหाराช พระเจ้าธัญชัยไกร้พยราช ในนครอินทปัต มีช่างมวงคลหัตถิ์ชื่อว่า อัญชนสันนิกะ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย จักนำช่างมวงคลเชื่อนั้นมา เมื่อเป็นเช่นนั้นฝนก็จักตก

พระราชาดร้สว่า “พระราชาพระองค์นั้น ทรงสมบรูณ์ด้วยพล พาหนะ ใครๆ จะข่มได้ยาก พวกเราจักนำช่างพระราชาพระองค์นั้นมาได้อย่างไร”

พวกอำมาตย์กราบทูลว่า “ข้าแต่มหाराช ไม่มีกิจที่จะต้องทำการรบ

กับพระเจ้าธรรมาธิราชโอรสพรหมนั้น พระราชาพระองค์นั้น มีพระอภัยมณียินดีใน การบริจาคทาน เป็นผู้ถูกเขาขอแม้พระเศียรอันประดับแล้ว ก็ทรงตัดให้ได้ แม้ ดวงพระเนตรอันสมบูรณ์เส้นประสาทก็ทรงควักให้ได้ แม้ราชสมบัติทั้งสิ้นก็ทรง มอบให้ได้ ในเรื่องข้างมงคลไม่จำเป็นต้องพูดถึงเลย ทูลขอแล้วจักทรงประทานให้แน่ แท้”

พระราชาตรัสว่า “ใครจะสามารถไปขอข้างมงคลนั้น”

อำมาตย์ทั้งหลายกราบทูลว่า “ข้าแต่มหाराช พวกพราหมณ์พระเจ้า ข้า” พระราชารับสั่งให้เรียกพราหมณ์ ๘ คนมาจากที่อยู่ของพราหมณ์ แล้วทรง กระทำการเคารพบูชาด้วยความยกย่องนับถือ แล้วทรงส่งไปเพื่อให้ขอข้างมงคล

พราหมณ์เหล่านั้น ถือบาปเสียดินทาง ปลอมเพศเป็นคนเดินทางรีบ เดินทางไปโดยพักแรมราตรีหนึ่งในที่ทุกแห่ง บริโภคอาหารในโรงทานประตูพระ นคร บำรุงร่างกายให้อิ่มหนำสิ้นเวลา ๒ - ๓ วัน แล้วถามว่า “เมื่อไรพระราชา จักเสด็จมาโรงทาน ?”

พวกมนุษย์บอกว่า “พระราชาจะเสด็จมาในวัน ๑๔ ค่ำ, ๑๕ ค่ำ, และ วัน ๘ ค่ำ ตลอด ๓ วันแห่งปักษ์หนึ่งๆ ก็พรุ่งนี้เป็นวันเพ็ญ ๑๕ ค่ำ เพราะฉะนั้น พระราชาจักเสด็จมาในวันพรุ่งนี้”

วันรุ่งขึ้น พวกพราหมณ์รีบไปแต่เช้าตรู่ ยืนอยู่ที่ประตูด้านทิศตะวันออก พระโพธิสัตว์ทรงสนาน และลูบไล้พระวรกายแต่เช้าตรู่ ทรงประดับด้วยเครื่อง อลังการทั้งปวง เสด็จขึ้นคอกข้างมงคลหัดถือนันประดับแล้ว เสด็จไปยังโรงทาน ทางประตูด้านทิศตะวันออกกับด้วยบริวารอันยิ่งใหญ่ เสด็จลงจากคอกข้าง แล้ว ได้ทรงประทานอาหารด้วยพระหัตถ์ของพระองค์แก่ชน ๗ - ๘ คน แล้วรับสั่งว่า

“พวกท่านจงให้โดยท่านองนั้น” แล้วได้เสด็จขึ้นข้างไปยังประตูด้านทิศใต้ พวกพราหมณ์ไม่ได้โอกาสที่ประตูด้านทิศตะวันออก เพราะมีการอารักขาแข็งแรง จึงได้ไปยังประตูด้านทิศใต้เหมือนกัน ยืนอยู่ในที่สูงไม่ไกลเกินไปจากประตู คอยดูพระราชเสด็จมา พอพระราชเสด็จมา ประจวบเข้าก็ยกมือถวายชัยมงคลว่า “ขอพระมหाराชเจ้าจงทรงพระเจริญ จงมีชัยชำนะเถิดพระเจ้าข้า”

พระราชาทรงเอาพระแสงขอเพชร เหนี่ยวข้างให้หันกลับ เสด็จไปยังที่ใกล้พราหมณ์เหล่านั้นแล้วตรัสถามว่า “พราหมณ์ทั้งหลายผู้เจริญ ท่านทั้งหลายต้องการอะไร ?” พราหมณ์ทั้งหลายเมื่อจะพรรณนาคุณของพระโพธิสัตว์จึงกล่าวคาถาที่ว่า :-

ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นใหญ่กว่าประชาชน
ข้าพระองค์ทั้งหลาย ได้ทราบศรัทธาและศีล
ของพระองค์แล้ว จึงขอรับพระราชทานเอา
ทองคำแลกกับช้างมีสีดังดอกอัญชัน นำไป
ในแคว้นแคว้นกาลิงคราช.

พระโพธิสัตว์ ได้ทรงสดับดังนั้น จึงทรงเล้าโลมให้เบาใจว่า “ดูก่อนพราหมณ์ทั้งหลาย หากท่านทั้งหลายใช้จ่ายทรัพย์ เพราะจะแลกเปลี่ยนช้างตัวประเสริฐเชือกนี้ เป็นการใช้จ่ายไปดีแล้ว อย่าได้เสียใจเลย เราจักให้ช้างตัวประเสริฐตามทีระดับแล้วทีเดียวแก่ท่านทั้งหลาย แล้วได้กล่าวคาถา ๒ คาถานอกนี้ว่า :-

สัตว์ที่พึงเลี้ยงด้วยข้าวกดี ที่ไม่ได้เลี้ยงกดี

ผู้ใดในโลกนี้ ตั้งใจมาหาเรา สัตว์เหล่านั้น
ทั้งหมด เราก็มิได้ห้ามเลย นี่เป็นถ้อยคำ
ของท่านบูรพาจารย์.

ดูก่อนพราหมณ์ทั้งหลาย เราจะให้ช้าง-
เชือกนี้ อันควรเป็นราชพาหนะ เป็นราช-
บริโภคพระราชำควรใช้สอย ประกอบไปด้วย
ยศ ประดับตกแต่งด้วยเครื่องประดับปัก-
คลุมตะทอง ด้วยตาข่ายทอง พร้อมทั้ง
นายหัตถาจารย์แก่ท่านทั้งหลาย ขอพวก
ท่านจงไปตามปรารถนาเถิด.

พระมหาสัตว์... กลับเสด็จลงจากคอช้างทรงดำเนินเวียนขวาไป ๓ รอบ
ทรงพิจารณาว่า หากที่ที่ยังไม่ได้ประดับตกแต่ง (ช้าง) ยังมีอยู่ จักประดับตกแต่ง
ก่อนแล้วจึงจะให้ ครั้นไม่ได้ทรงเห็นที่ที่ยังไม่ได้ตกแต่งช้างนั้น จึงทรงเองวงของ
ช้างนั้นวางบนมือของพราหมณ์ทั้งหลาย แล้วได้อาพระสุวรรณิงคารพระเต้าน้ำ
ทองหลังน้ำอันอบด้วยดอกไม้ และ ของหอมแล้วพระราชทานไป พราหมณ์ทั้ง
หลายรับช้างพร้อมทั้งบริวาร แล้วนั่งบนหลังช้างได้ไปยังทันตปุรนคร ถวายช้าง
แก่พระราชำ ช้างแม้มาแล้วฝนก็ยังไม่ตก พระราชำจึงทรงคาดคั้นถามว่า มีเหตุ
อะไรหนอ ?

รักษา ศิลป์หา ผนจึงตก

ได้ทรงสดับว่า พระเจ้านันทชัยโกทรพยาทรทรงรักษาศิลป์หา คือกुरुธรรม ด้วยเหตุนี้ ผนจึงตกในแวนแคว้นของพระองค์ ทุกกึ่งเดือน, ทุก ๑๐ วัน เพราะอาณาภาพแห่งคุณความดีของพระราชา “ผนจึงตก” จึงรับสั่งว่าถ้าอย่างนั้นท่านทั้งหลายจงนำช่างตามที่ประดับแล้วน้แล พร้อมทั้งบริวาร ถวายคืนแด่พระราชา แล้วจดศิลป์หา คือ กुरुธรรม ที่พระองค์รักษาลงในแผ่นทองแล้วนำมา แล้วทรงส่งพวกพราหมณ์และอำมาตย์ทั้งหลายไป

พราหมณ์และอำมาตย์เหล่านั้นไปมอบถวายแด่พระราชา แล้วกราบทูลว่า “ข้าแต่สมมติเทพ เมื่อช่างนี้แม่ไปถึงแล้ว ผนก็ยังมีได้ตกในแวนแคว้นของข้า พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ได้ทราบด้วยเกล้าว่าพระองค์ทรงรักษา กुरुธรรม พระราชาแม่ของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ก็ทรงประสงค์จะรักษา กुरुธรรมนั้น จึงทรงส่งมาด้วยรับสั่งว่า จงจดใส่ในแผ่นทองนำมา ขอพระองค์จงประทาน กुरुธรรมนั้นแก่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายเถิด พระเจ้าข้า”

พระโพธิสัตว์รังเกยจในกुरुธรรม

พระโพธิสัตว์ตรัสว่า “ดูก่อนพ่อทั้งหลาย เรายักษา กुरुธรรมนั้นจริง แต่บัดนี้ เรามีความรังเกยจในกुरुธรรมนั้นอยู่ กुरुธรรมนั้น ไม่ทำจิตของเราให้ยินดี เพราะฉะนั้นเราไม่อาจให้ กुरुธรรมนั้นแก่ท่านทั้งหลาย”

ถามว่า ก็เพราะเหตุไร ? ศิลป์นั้นจึงไม่ทำให้พระราชาทรงยินดี

ตอบว่า นัยว่าในครั้งนั้น พระราชาทั้งหลาย มีงานมหรสพเดือน ๑๒ ทุก ๆ ๓ ปี พระราชาทั้งหลายเมื่อจะเล่นมหรสพนั้น ทรงประดับด้วยเครื่องอลังการทั้งปวงถือเอาเพศเป็นเทวดา ยืนอยู่ในสำนักของยักษ์ ชื่อว่า จิตตราช แล้วยิงศรอันวิจิตรประดับด้วยดอกไม้ในทิศทั้ง ๔ พระราชาแม่พระองค์นี้เมื่อจะทรงเล่นมหรสพนั้น ประทับยืนในสำนักของจิตตราชยักษ์ ใกล้แนวบึงแห่งหนึ่ง แล้วทรงยิงจิตตศรไปในทิศทั้ง ๔ บรรดาลูกศรเหล่านั้น พระองค์ทรงเห็นลูกศร ๓ ลูก ที่ยิงไปในทิศที่เหนือ แต่ไม่เห็นลูกศรที่ยิงไปบนหลังพื้นน้ำ พระราชาทรงรังเกียจว่า ลูกศรที่เรายิงไป คงจะตกลงในตัวปลากระมังหนอ ? พระองค์ทรงปรารถนาถึงศีลเภท (ความแตกแห่งศีล) เพราะกรรมคือทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป เพราะฉะนั้น ศีลจึงไม่ทำพระราชาให้ยินดี

พระโพธิสัตว์ นั้น จึงตรัสอย่างนี้ว่า “ดูก่อนพ่อทั้งหลาย เรามีความรังเกียจในกฐธรมอยู่ แต่พระมารดาของเรารักษาไว้ได้เป็นอย่างดี พวกท่านจงถือเอาในสำนักของพระมารดาเราเถิด”

ทูตทั้งหลายจึงกราบทูลว่า “ข้าแต่มหाराชเจ้า พระองค์ไม่มีเจตนาว่าจักฆ่าสัตว์ เพราะเว้นเจตนา นั้น จึงชื่อว่า ไม่เป็นปาณาติบาตของพระองค์ จงให้กฐธรมที่ทรงรักษาแก่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายเถิด

พระโพธิสัตว์ตรัสว่า “ถ้าอย่างนั้นจงเขียนเอาเถิดพ่อ” แล้วให้จารึกลงในแผ่นสุพรรณบัฏว่า...

‘บาโณ น หนตฺตพฺโ, ไม่พึงฆ่าสัตว์ ๑
อทินฺนํ นาทตฺตพฺ, ไม่พึงถือสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ ๑
กาเมสฺมึจฺจจาโร น จรตฺตพฺโ, ไม่พึงประทุษร้ายในกาม ๑

มุสาวาทิ น ภาสิตพิโท, ไม่พึงกล่าวคำเท็จ ๑

มชชูปานิ น ปาตพพ, ไม่พึงดื่มหน้าเมา ๑

ก็แลครั้นให้จารึกแล้วจึงตรัสว่า “แม้เป็นอย่างนี้ ศीलก็ยังไม่ให้ยินดีไม่ได้ พวกท่านจงไปเฝ้าพระมารดาของเราเถิด”

พระมารดารังเกียจในกฐธรรม

ทูตเหล่านั้นได้ถวายบังคมพระราชา แล้วไปยังสำนักของพระมารดาพระโพธิสัตว์กราบทูลว่า “ข้าแต่พระเทวี ได้ยินว่าพระองค์ทรงรักษา กฐธรรม ขอพระองค์จงประทานกฐธรรมนั้นแก่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”

พระเทวีตรัสว่า “ดูก่อนพ่อทั้งหลาย เราชักษา กฐธรรมก็จริง แต่บัดนี้ เราเกิดความรังเกียจในกฐธรรมนั้น กฐธรรมนั้นไม่ทำให้ยินดี เพราะเหตุนี้ เราจึงไม่อาจให้แก่ท่านทั้งหลาย” ได้ยินว่า พระเทวีนั้นมีระโอรส ๒ องค์ คือ พระราชาผู้เป็นพระเชษฐา และอุปราชผู้เป็นพระกนิษฐา ครั้นนั้น มีพระราชาองค์หนึ่งทรงส่งแก่นจันทร์อันมีค่าแสนหนึ่ง และดอกไม้ทองมีค่าพันหนึ่งมาถวายพระโพธิสัตว์ พระองค์ทรงคิดว่าจักบูชาพระมารดา จึงทรงส่งของทั้งหมดนั้นไปถวายพระราชมารดา พระราชมารดาทรงพระดำริว่า เราจะไม่อุปโลภให้แก่จันทร์ จะไม่ตัดทรงดอกไม้ จักให้แก่จันทร์ และระเปียบดอกไม้ นั้น แก่สะใภ้ทั้งสอง ลำดับนั้น พระเทวีได้มีความดำริตั้งนี้ว่า สะใภ้คนโตของเราเป็นใหญ่ ดำรงอยู่ในตำแหน่งอัครมเหสี เราจักให้ระเปียบดอกไม้ทองแก่สะใภ้คนโต, ส่วนสะใภ้คนเล็กเป็นคนยากจน เราจักให้แก่จันทร์แก่สะใภ้คนเล็ก พระนางจึงประทานระเปียบดอกไม้ทอง แก่พระเทวีของพระราชา, ได้ประทานแก่นจันทร์แก่พระมเหสี

ของพระอุปราชา ก็แหละครั้งประทานไปแล้วพระราชมารดาได้มีความรังเกียจว่า เรารักษาภรรยา ความที่หญิงสะใภ้เหล่านั้น ยากจนหรือไม่ยากจน ไม่เป็น ประมาณสำหรับเรา ก็การกระทำความเป็นผู้ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่เท่านั้นสมควรแก่เรา เพราะความที่เราไม่ทำความเป็นผู้ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ นั่น ศิลของเราจะแตกทำลายบ้างไหมหนอ ? เพราะฉะนั้นพระราชมารดาจึงตรัสอย่าง นั้น, ลำดับนั้นทูตทั้งหลายจึงกราบทูลพระราชมารดาว่า “ขึ้นชื่อว่าของของตน บุคคลย่อมให้ได้ตามชอบใจ พระองค์ทรงกระทำความรังเกียจด้วยเหตุประมาณ เท่านั้น จักทรงกระทำกรรม อันลามกอย่างไรได้อย่างไร ธรรมดาศีลย่อมไม่แตก ทำลายด้วยเหตุเห็นปานนี้ ขอพระองค์จงประทานภรรยา แก่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายเถิด” แล้วถือเอาภรรยาในสำนักของพระราชมารดา แม้นั้นจดจารึกลงใน แผ่นสุพรรณบัฏ ก็แหละพวกทูตอันพระราชมารดาตรัสว่า “ดูก่อนพ่อทั้งหลาย เมื่อเป็นอย่างนั้น ภรรยา ก็ยังไม่ทำให้เรายินดีพอใจได้ แต่พระสุณิสสา(สะใภ้) ของ เรารักษาภรรยา นั้นได้เป็นอย่างดี ท่านทั้งหลายจงถือเอาในสำนักของพระสุณิสสา นั้นเถิด” จึงพากันไปเฝ้าพระอัศวมเหสีทูลขอภรรยาโดยนัยก่อนนั้นแหละ

อัศวมเหสีรังเกียจในภรรยา

ฝ่ายพระอัศวมเหสีตรัสโดยนัยก่อนเหมือนกันแล้วตรัสว่า “ชื่อว่าศีลย่อม ไม่ทำให้เรายินดีพอใจ เพราะเหตุนั้น เราไม่อาจให้พวกท่าน ได้ยินว่าพระอัศวมเหสีนั้น วันหนึ่งประทับยืนที่สี่หบัญชร(หน้าต่าง) ได้ทอดพระเนตรเห็นพระมหาอุปราชาประทับนั่งบนหลังช้างเบื้องหลังพระราชา ผู้กำลังทรงประทับกษนิลเสียบพระนครบังเกิดความโลภอยากขึ้น ทรงพระดำริว่า ถ้าเราได้ทำความเชยชิดกับพระมหาอุปราชานี้ไซ้ร้ เมื่อพระเชษฐาสวรรคตไป พระมหาอุปราชานี้ได้ดำรงอยู่ในราช

สมบัติจะได้สงเคราะห์เรา, ลำดับนั้น พระอักรมเหสีนั้นได้มีความรังเกียจว่า เรา กำลังรักษาภรรยาอยู่ ทั้งเป็นผู้มีพระสวามีอยู่ ยังแลดูชายอื่นด้วยอำนาจกิเลสศีล ของเราคงจะต้องแตกทำลาย เพราะฉะนั้นพระอักรมเหสีจึงได้ตรัสอย่างนั้นลำดับ นั้น ทูตทั้งหลายจึงกราบทูลพระอักรมเหสีว่า “ข้าแต่พระแม่เจ้า ธรรมดาว่าการ ประพฤติล่วงละเมิด ย่อมไม่มีด้วยเหตุเพียงจิตตูปบาทเกิดความคิดขึ้น พระองค์ ทรงกระทำความรังเกียจ แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น จักทรงกระทำความล่วงละเมิด อะไรได้ ศีลย่อมไม่แตกทำลายด้วยเหตุมีประมาณเท่านั้น ขอพระองค์จงประทาน ภรรยาแก่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายเถิด” แล้วถือเอาในสำนักของพระอักรมเหสี แม่นั้นแล้วจดจาริกลงในแผ่นสุพรรณบัฏ, ก็แลทูตทั้งหลายผู้อันพระอักรมเหสีตรัส ว่า “ดูก่อนพ่อทั้งหลาย แม้เมื่อเป็นอย่างนั้น ศีลก็ยังไม่ทำให้ยินดีพอใจ ก็ เพราะมหาอุปราชทรงรักษาได้อย่างดี พวกท่านจงถือเอาในสำนักของพระมหา อุปราชเถิด

พระมหาอุปราชรังเกียจในภรรยา

ทูตทั้งหลาย จึงพากันเข้าไปเฝ้าพระมหาอุปราช ทูลขอภรรยาโดยนัย ก่อนหน้านั้นแหละ, ก็พระมหาอุปราชนั้นเมื่อเสด็จไปยังที่บำรุงของพระราชินีใน เวลา เย็น เสด็จไปด้วยรถถึงพระลานหลวงแล้ว ถ้าทรงพระประสงค์จะเสวยในสำนัก ของพระราชินีแล้ว ทรงบรรทมค้างอยู่ในที่นั้น ก็จะทรงทิ้งเชือก และปลุกไว้ ระหว่างแอกรถ ด้วยสัญญาเครื่องหมายนั้น มหาชนบริวารจะกลับไปต่อเข้าตู่ วันรุ่งขึ้น จะไปยืนคอยดูพระมหาอุปราชนั้นเสด็จออก ฝ่ายนายสารทิจจะนำรถ นั้นไปต่อเข้าตู่วันรุ่งขึ้น จึงจะนำรถมาจอดที่ประตูพระราชนิเวศน์ ถ้าทรงมีพระ

ประสงค์จะเสด็จในขณะนั้น จะทรงวางเชือกและผูกไว้เฉพาะภายในรถ แล้วเสด็จไปเฝ้าพระราชาด้วยสัญญาณนั้น ขนบริวารจะยืนอยู่ที่ประตูพระราชานิเวศน์นั้นเอง ด้วยหมายใจว่า จักเสด็จออกมาในขณะนี้ อันพระมหากุปราชนั้น ทรงกระทำอย่างนั้น แล้วเสด็จเข้าไปยังพระราชานิเวศน์ เมื่อพระมหากุปราชนั้นพอเสด็จเข้าไปเท่านั้นฝนก็ตก พระราชาตรัสว่า “ฝนกำลังตก จึงไม่ให้พระมหากุปราชนั้นเสด็จออกมา พระมหากุปราชจึงทรงเสวย แล้วบรรทมอยู่ในพระราชานิเวศน์นั้นนั่นเอง ขนบริวารคิดว่า ประเดี๋ยวจักเสด็จออก จึงได้ยื่นเปียกฝนอยู่ตลอดคืนยังรุ่ง, ในวันที่สองพระมหากุปราชจึงเสด็จออกมา ทรงเห็นขนบริวารยื่นเปียกฝนอยู่ ทรงเกิดความรังเกียจว่า เราเมื่อรักษาภรรยาอยู่ ยังทำขมมีประมาณเท่านี้ให้ลำบาก ศิลของเราเห็นจะพังแตกทำลาย ด้วยเหตุนี้พระมหากุปราชจึงตรัสแก่ทูตเหล่านั้นว่า “เรารักษาภรรยาอยู่ก็จริง แต่บัดนี้ เรามีความรังเกียจอยู่ เพราะเหตุนี้ เราจึงไม่อาจให้แก่ท่านทั้งหลาย” แล้วตรัสบอกเรื่องราวนี้ให้ทราบ ลำดับนั้น ทูตทั้งหลายจึงทูลพระมหากุปราชว่า “ข้าแต่สมมติเทพ พระองค์มิได้มีความคิดว่า ขนเหล่านี้จึงลำบากกรรมที่ทำโดยหาเจตนามิได้ไม่จัดว่าเป็นกรรม เมื่อพระองค์ทรงกระทำความรังเกียจ แม้ด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้ความล่วงละเมิดจักมีได้อย่างไร” แล้วรับเอาศิลในสำนักของพระมหากุปราชแม้นั้น จดจารึกลงในแผ่นสุพรรณบัฏ, ก็แหละพวกทูตอันพระมหากุปราชตรัสว่า “แม้เมื่อเป็นอย่างนั้น ศิลก็มีได้ทำให้ปลื้มอกปลื้มใจได้ ก็ปุโรหิตย่อมรักษาได้ดี พวกท่านจงถือเอาในสำนักของปุโรหิตนั้นด้วยเถิด

ปุโรหิตทรงเกยจในกฐธรรม

ทูตทั้งหลายจึงพากันเข้าไปหาปุโรหิตแล้วขอ กฐธรรม ฝ่ายปุโรหิตนั้นวันหนึ่งไปเฝ้าพระราชาร ะหว่างทางได้เห็นรมีสื่ออ่อน ๆ งดงามเหมือนแสงอาทิตย์อ่อน ๆ ซึ่งพระราชากองค์หนึ่งทรงส่งมาถวายพระราชนั้น จึงถามว่า “นี่รของใคร” ได้ฟังว่านำมาถวายพระราชาก็คิดว่า เราก็แก่แล้วถ้าพระราชจะพระราชทานรดคันนี้แก่เราไซ้ เราจักขึ้นรดคันนี้เที่ยวไปอย่างสบายแล้วไปเฝ้าพระราชในเวลาทีปุโรหิตนั้นถวายพระพรชัยแล้วยืนเฝ้าอยู่ ราชบุรุษต่างเมืองก็ทูลถวายรดแก่พระราช พระราชาทอดพระเนตรแล้วตรัสว่า “รดของเราคันนี้งามเหลือเกิน พวกท่านจงให้แก่อาจารย์ของเราเถิด” ปุโรหิตมิได้ปรารถนาจะรับพระราชทานแม้พระราชจะตรัสอยู่บ่อย ๆ ก็ไม่ปรารถนาจะรับพระราชทานเลย ถามว่าเพราะเหตุไร?, ตอบว่า เพราะนัยว่า ปุโรหิตนั้นได้มีความคิดอย่างนี้ว่า เรารักษากฐธรรมอยู่แท้ ๆ ยังได้กระทำความโลภในสิ่งของของบุคคลอื่น ศีลของเราจะพึงแตกทำลายไป แล้วปุโรหิตนั้นจึงบอกเรื่องราว นั้น แล้วกล่าวว่า “ดูก่อนพ่อทั้งหลาย เรามีความรังเกียจในกฐธรรมอยู่ กฐธรรมนั้นมิได้ยั้งเราให้ปลื้มอกปลื้มใจเลย เพราะฉะนั้น เราไม่อาจให้”, ลำดับนั้น ทูตทั้งหลายจึงกล่าวกะปุโรหิตว่า “นาย ศีลยอมไม่แตกทำลายด้วยเหตุเพียงเกิดความโลภอยากได้ ท่านเมื่อกระทำความรังเกียจแม้ด้วยเหตุมีประมาณเท่านั้น จักกระทำความล่วงละเมิดอะไรได้” แล้วรับเอาศีลในสำนักของปุโรหิตเมื่อนั้นจดลงในแผ่นสุพรรณบัฏ, ก็แหละ ทูตทั้งหลายผู้อื่นท่านปุโรหิตกล่าวว่า “แม้เมื่อเป็นอย่างนั้น กฐธรรมก็ไม่ยั้งเราให้ยินดีพอใจได้ ก็อำมาตย์ผู้ถือเชือกวังวัดรักษาได้ดี พวกท่านจงรับเอาในสำนักของอำมาตย์นั้น”

อำมาตย์ผู้รังวัดนารงเกยจในกรรม

ทูตทั้งหลาย จึงพากันเข้าไปหาอำมาตย์เมื่อนั้น แล้วขอกรรม ฝาย อำมาตย์ผู้รังวัดนั้น วันหนึ่ง เมื่อจะวัดเนื้อที่นาในชนบท จึงเอาเชือกผูกที่ไม่ให้ เจ้าของนาจับปลายข้างหนึ่ง ตนเองก็ได้จับปลายข้างหนึ่ง ไม้ที่ผูกปลายเชือกซึ่ง อำมาตย์ถือไปจรดตรงกลางรูปตัวหนึ่ง อำมาตย์นั้นคิดว่า ถ้าเราจักปักไม้ลงในรูป ปุภายในรูปจักฉิบหาย ก็ถ้าเราจักปักล้าไปข้างหน้า เนื้อที่ของหลวงก็จักขาด ถ้า เราจักปักร่นเข้ามา เนื้อที่ของกษุมพิกก็จักขาด เราจะทำอย่างไรดีหนอ? ลำดับนั้น อำมาตย์ผู้นั้นได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ปุควรจะมีในรูป ถ้ามีเราจะต้องเห็น จะปักไม้นั้นตรงนี้แหละ แล้วก็ปักท่อนไม้นั้นลงในรูป ฝายปุก็ส่งเสียงดังกริกๆ ลำดับนั้น อำมาตย์นั้นได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ท่อนไม้จักปักลงบนหลังปุ ปุก็จักตายและเราก็ รักษากรรม เพราะเหตุนั้น ศีลของเราคงจะแตกทำลาย อำมาตย์นั้นจึงบอก เรื่องราวนั้นแก่ทูตทั้งหลายแล้วกล่าวว่า “เพราะเหตุการณ์ดังกล่าวมานี้ เราจึงมีความรังเกียจในกรรม ด้วยเหตุนี้ เราจึงไม่อาจให้แก่พวกท่าน” ลำดับนั้น ทูตทั้งหลายจึงกล่าวกะอำมาตย์นั้นว่า “ท่านไม่มีจิตคิดว่า ปุจตาย กรรมที่ไม่มีเจตนาความจงใจไม่ชื่อว่าเป็นกรรม ท่านกระทำความรังเกียจ แม้ด้วยเหตุมี ประมาณเท่านี้ จักกระทำความล่วงละเมิดอะไรได้” แล้วรับเอาศีลในสำนักของ อำมาตย์ เมื่อนั้นแล้วจตจาริกลงในแผ่นดินสุพรรณบัฏ, ก็แหละ อำมาตย์นั้นพูดว่า “แม้เมื่อเป็นอย่างนี้กรรมก็มีได้ทำซ้ำเจ้าให้ปลื้มใจ ก็นายสารถีรักษาได้อย่าง ดี ท่านทั้งหลายจงรับเอาในสำนักของนายสารถีนั้นเถิด”

สารถึงหญิงในกรรม

ทูตทั้งหลาย จึงเข้าไปหานายสารตีเมื่อนั้น แล้วขอกรรม นายสารตีนั้น วันหนึ่งนำเสด็จพระราชไปยังราชอุทยานด้วยราชรถ พระราชาทรงเล่นในพระราชอุทยานนั้นตลอดวัน ในเวลาเย็นจึงเสด็จออกจากพระราชอุทยานเสด็จขึ้นทรงรถ เมื่อราชรถนั้นยังไม่ทันถึงพระนครเมฆฝนก็ตั้งขึ้นในเวลาที่จะอาทิศย์จะอัศตงคต เพราะกลัวว่าพระราชจะเปียกฝน นายสารตีจึงได้ให้สัญญาด้วยปฏักแก่ม้าสินธพทั้งหลาย ๆ จึงควบไปด้วยความเร็ว ก็แหละตั้งแต่นั้นมา ม้าสินธพเหล่านั้น ขาไปยังพระราชอุทยานก็ดี ขามาจากพระราชอุทยานนั้นก็ดี พอถึงที่ตรงนั้นก็วิ่งควบไปด้วยความเร็ว, ถามว่า เพราะเหตุอะไร ? ตอบว่า เพราะนัยว่า ม้าสินธพเหล่านั้นได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ในที่นี้จะพึงมีภัยเป็นแน่ ด้วยเหตุนี้ นายสารตีของพวกเราจึงได้ให้สัญญาด้วยปฏักในคราวนั้น. แม้นายสารตีก็มีความคิดตั้งนี้ว่า ในเมื่อพระราชจะเปียกฝนหรือไม่เปียกฝนก็ตาม เราย่อมไม่มีโทษ แต่เราได้ให้สัญญาปฏักแก่ม้าสินธพที่ฝึกหัดมาดีแล้ว ในสถานที่อันไม่ควรด้วยเหตุนี้ ม้าสินธพเหล่านี้วิ่งควบทั้งไปและมา ลำบากอยู่จนเดี๋ยวนี้ และเราก็รักษากรรม ด้วยเหตุนี้ ศิลของเราคงจะแตกทำลายแล้ว นายสารตีนั้นจึงบอกเรื่องราวนี้ให้ทราบแล้วกล่าวว่า เพราะเหตุนี้ เราจึงมีความรังเกียจในกรรม เพราะฉะนั้น เราไม่อาจให้แก่พวกท่านได้ ลำดับนั้นทูตทั้งหลายจึงกล่าวแก่นายสารตีนั้นว่า “ท่านไม่มีจิตคิดว่า ม้าสินธพทั้งหลายจงลำบาก กรรมที่ไม่มีเจตนาคือความจงใจ ไม่จัดว่าเป็นกรรม อนึ่ง ท่านกระทำความรังเกียจด้วยเหตุแม้มีประมาณเท่านี้ จักกระทำความล่วงละเมิดได้อย่างไร”, จึงรับเอาศีลในสำนักของนายสารตีนั้นจดจารึกลงในแผ่นสุพรรณบัฏ, ก็แหละนายสารตีกล่าวว่า

“แม้เมื่อเป็นอย่างนั้น ศิลก็มิได้ทำให้เราให้ปลื้มใจได้ แต่ท่านเศรษฐีรักษาได้ดี พวกท่านจงรับเอาในสำนักของท่านเศรษฐีนั้นเถิด”

เศรษฐีรังเกียจในภรรยา

ทูตจึงเข้าไปหาท่านเศรษฐีนั้นแล้วขอภรรยา แมเศรษฐีนั้น วันหนึ่งไปนำข้าวสาลีของตนพิจารณารวงข้าวสาลีที่ออกจากท้อง เมื่อจะกลับคิดว่า จักผูกรวงข้าวให้เป็นพุ่มข้าวเปลือก จึงให้คนผูกรวงข้าวสาลีกำหนึ่งผูกเป็นจุกไว้ ลำดับนั้น ท่านเศรษฐีได้มีความคิดตั้งนี้ว่า เราจะต้องให้ค่าภาคหลวงจากนาี้ แต่เราก็ได้ให้คนถือเอารวงข้าวสาลีกำหนึ่ง จากนาฝืนที่ยังไม่ได้ให้ค่าภาคหลวง ก็เรารักษาภรรยา เพราะเหตุนั้น ศิลของเราคงจะแตกทำลายแล้ว ท่านเศรษฐีนั้นจึงบอกเรื่องราวนี้แก่ทูตทั้งหลายแล้วกล่าวว่า “เรามีความรังเกียจในภรรยาด้วยเหตุนี้ เพราะเหตุนี้ เราไม่อาจให้ภรรยาแก่พวกท่าน” ลำดับนั้น ทูตทั้งหลายจึงกล่าวแก่ท่านเศรษฐีว่า “ท่านไม่มีโดยจิตคิดจะลัก เว้นจากโดยจิตนั้นใคร ๆ ไม่อาจบัญญัติอทินนาทานได้ ก็ท่านกระทำความรังเกียจแม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ จักถือเอาของของคนอื่นได้อย่างไร” แล้วรับเอาศิลในสำนักของเศรษฐี แม้นั้นแล้วจาริกลงในแผ่นดินสุพรรณภูมิ, ก็แหละ ทูตทั้งหลายอันท่านเศรษฐีกล่าว “แม้เมื่อเป็นอย่างนั้น ศิลก็ยังมิได้ทำให้เราปลื้มใจได้ แต่ท่านอำมาตย์ผู้ดวงข้าวหลวงรักษาได้ดี พวกท่านจงถือเอาในสำนักของอำมาตย์ผู้ดวงข้าวนั้นเถิด”

อำนาจผู้ดวงข้าวรังเกียจในภุมม

ทูตทั้งหลาย จึงพากันเข้าไปหาท่านอำมาตย์ผู้ดวงข้าว แล้วขอภุมม
ได้ยินว่าอำมาตย์ผู้ดวงข้าว นั้น วันหนึ่งให้คนนับข้าวเปลือกอันเป็นส่วนของหลวง
ส่วนตนเอาข้าวเปลือก จากกองข้าวที่ยังไม่ได้นับใส่ ขณะนั้นฝนตกมหาอำมาตย์
จึงเพิ่มการตวงนับข้าวเปลือก แล้วกล่าวว่า ข้าวเปลือกที่นับแล้วมีประมาณเท่า
นี้ แล้วโยข้าวเปลือกที่นับตวงแล้วใส่ลงในกองข้าวเปลือกที่นับไว้แล้ว ก็รีบไป
ยืนที่ซุ้มประตูแล้วคิดว่า เราใส่ข้าวเปลือกที่ตวงนับลงในกองข้าวที่นับแล้ว หรือ
ใส่ในกองข้าวที่ยังไม่ได้นับ ลำดับนั้น ท่านมหาอำมาตย์ได้มีความคิดดังนี้ว่า ถ้า
เราใส่ในกองข้าวเปลือก ที่นับไว้แล้วของหลวงก็จะเพิ่มขึ้นโดยมิใช่เหตุ ของคฤห
บดีทั้งหลายก็จะขาดไป และเราก็รักษาภุมม ด้วยเหตุนี้ ศีลของเราจะต้อง
แตกทำลายแล้ว ท่านมหาอำมาตย์นั้นจึงบอกเรื่องราวนี้ แล้วกล่าวว่า “เรามี
ความรังเกียจในภุมมด้วยเหตุนี้ เพราะเหตุนี้ เราไม่อาจให้แก่พวกท่าน”
ลำดับนั้น ทูตทั้งหลายจึงกล่าวกะท่านมหาอำมาตย์นั้นว่า “ท่านไม่มีโดยจิตคิด
จะลัก เว้นโดยจิตนั้นเสียใคร ๆ ไม่อาจบัญญัติต่อทินนาทานได้ ก็ท่านกระทำ
ความรังเกียจ ด้วยเหตุแม้มีประมาณเท่านี้ อย่างไรก็ตามก็ถือเอาสิ่งของของคนอื่น”
แล้วรับเอาศีลในสำนักของมหาอำมาตย์ผู้ดวงข้าว นั้น จาริกลงในแผ่นดินสุพรรณภูมิ,
ก็แหละ ทูตทั้งหลายผู้อันท่านมหาอำมาตย์กล่าวว่า “แม้เมื่อเป็นอย่างนั้น ศีลก็
มิได้ทำให้ปลื้มใจยินดีได้ แต่นายประตุรักษาได้ดี ท่านทั้งหลายจงถือเอาใน
สำนักของนายประตุนี้เถิด”

นายประตุงเกยจในกรรม

ทูตทั้งหลาย จึงพากันเข้าไปหานายประตุงแม่นั้น แล้วขอกรรม ฝาย นายประตุงนั้น วันหนึ่งเวลาจะปิดประตูเมือง ได้ออกเสียงประกาศขึ้น ๓ ครั้ง ครั้งนั้นมีคนเชื่อใจคนหนึ่งเข้าป่าหาฟันและหญ้ากับน้องสาว กำลังกลับมาได้ยินเสียงนายประตุงนั้นประกาศ จึงรีบพาน้องสาวมาทันพอดี ลำดับนั้น นายประตุงกล่าวกะคนเชื่อใจนั้นว่า “ท่านไม่รู้ว่พระราชามีอยู่ในพระนครนี้ หรือท่านไม่รู้หรือว่ เขาจะต้องปิดประตูพระนครนี้ต่อเวลายังวัน ท่านได้พากรรยาของตน เทียวไปในป่า เทียวเล่นรื่นเริงตลอดวัน” ครั้นเมื่อคนเชื่อใจกล่าวว่า “ไม่ใช่ กรรยาฉันดอกนาย หญิงคนนี้เป็นน้องสาวของตนเอง” นายประตุงนั้นจึงมีความปริวิตกตั้งน้ว่า เราเอาน้องสาวเขามาพูดว่เป็นกรรยา กระทำกรรมอันหาเหตุมิได้หนอ และเราก็รักษากรรม ด้วยเหตุนั้น ศีลของเราจะพังแตกทำลายแล้ว นายประตุงนั้นจึงบอกเรื่องราวนั้นแล้วกล่าวว่า “เรามีความรังเกยจในกรรมด้วยเหตุนี้ เพราะเหตุนั้นเราไม่อาจให้แก่พวกท่านได้” ลำดับนั้นทูตทั้งหลายจึงกล่าวกะนายประตุงนี้ว่ “คำนั้นท่านกล่าวตามความสำคัญอย่างนั้นในข้อนี้ ความแตกทำลายแห่งศีลจึงไม่มีแก่ท่าน ก็ท่านรังเกยจด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้ จักกระทำสัมปชานมุสวาทกล่าวเท็จทั้งรู้ในกรรมได้อย่างไร” แล้วถือเอาศีลในสำนักของนายประตุงแม่นั้น จดจารึกลงในแผ่นสุพรรณบัฏ, ก็แหละ ทูตทั้งหลายอันนายประตุงนั้นกล่าวว่า “แม้เมื่อเป็นอย่างนั้นศีลก็ยังไม่ให้เรายินดีปลื้มใจได้ แต่นางวรรณทาสีรักษาได้ดี พวกท่านจงถือเอาในสำนักของนางวรรณทาสีนั้นเถิด”

นางวรรณทาสีผู้เป็นนครโสภณรังเกียจในกรุงธรรม

พูดทั้งหลาย จึงพากันเข้าไปหานางวรรณทาสีเมื่อนั้น แล้วขอกรุงธรรม ฝ่ายนางวรรณทาสีก็ปฏิเสธโดยนัยอันมีในหนังสือเล่มนั้นแหละ, ถามว่า เพราะเหตุไร? ตอบว่า เพราะได้ยืมว่า ท้าวสักกะจอมเทวดาทรงดำริว่า จักทดลองศีลของนาง จึงแปลงเพศเป็นมาณพน้อยมาพูดว่า “ฉันจักมาหาแล้วตั้งทรัพย์สินไว้พันหนึ่ง กลับไปยังเทวโลกแล้วไม่มาถึง ๓ ปี. นางวรรณทาสีนั้นไม่รับสิ่งของแม้มาตรว่าหมากพลูจากมือชายอื่นถึง ๓ ปี เพราะกลัวศีลของตนขาด นางยากจนลงโดยลำดับ จึงคิดว่า เมื่อชายผู้ให้ทรัพย์สินพันหนึ่งแก่เราแล้วไปเสีย ไม่มาถึง ๓ ปี เราจึงยากจนไม่อาจสืบต่อชีวิตต่อไปได้ จำเดิมแต่บัดนี้ไป เราควรบอกแก่มหาอำมาตย์ผู้วินิจฉัยความ แล้วรับเอาค่าใช้จ่าย นางจึงไปศาลกล่าวฟ้องว่า “เจ้านาย บุรุษผู้ให้ค่าใช้จ่ายแก่ดิฉันแล้วไปเสีย ๓ ปี แล้วดิฉันไม่ทราบว่าเขาตายแล้วหรือยังไม่ตาย ดิฉันไม่อาจสืบต่อเลี้ยงชีวิตอยู่ได้ เจ้านาย ดิฉันจะทำอย่างไร? มหาอำมาตย์ผู้วินิจฉัยอรรถคดีกล่าวตัดสินว่า “เมื่อเขาไม่มาถึง ๓ ปี ท่านจักทำอะไร ต่อแต่นี้ท่านจงรับค่าใช้จ่ายได้” เมื่อนางวรรณทาสีนั้นได้รับการวินิจฉัยตัดสินแล้ว พอออกจากศาลที่วินิจฉัยเท่านั้น บุรุษคนหนึ่งก็น้อมนำห่อทรัพย์สินพันหนึ่งเข้าไปให้ ในขณะที่นางเหยียดมือจะรับ ท้าวสักกะก็แสดงพระองค์ให้เห็น นางพอเห็นท้าวสักกะนั้นเท่านั้น จึงหดมือพร้อมกับกล่าวว่า “บุรุษผู้ให้ทรัพย์สินแก่เราพันหนึ่งเมื่อ ๓ ปีมาแล้ว ได้กลับมาแล้ว ดูก่อนพ่อ เราไม่ต้องการกหาปณะของท่าน” ท้าวสักกะจึงแปลงร่างกายของพระองค์ทันที ได้ประทับยืนอยู่ในอากาศเปล่งแสงโชติช่วงประดุจดวงอาทิตย์อ่อน ๆ ฉะนั้น พระนครทั้งสิ้นพากันตื่นตื่น

พระอินทร์ให้ ‘รักษาศิลป์ห้า’

ท้าวสักกะได้ประทานโอวาทในท่ามกลางมหาชนว่า “ในที่สุด ๓ ปีมาแล้ว เราได้ให้ทรัพย์พันหนึ่งเนื่องด้วยจะทดลองนางวรรณทาสีนี้ ท่านทั้งหลายชื่อว่าเมื่อจะรักษาศิลป์ จงเป็นผู้เห็นปานนี้รักษาเถิด แล้วทรงบรรดาลให้นิเวศน์ของนางวรรณทาสีเต็มด้วยรัตนะ ๗ ประการ ทรงอนุศาสน์พราหมณ์นางวรรณทาสีนั้นว่า “เธอจงเป็นผู้ไม่ประมาทตั้งแต่บัดนี้ไป แล้วได้เสด็จไปยังเทวโลกนั้นแล เพราะเหตุนี้ นางวรรณทาสีนั้นจึงปฏิเสธห้ามปรามทูตทั้งหลายว่า “เรายังมิได้เปลื้องค่าจ้างที่รับไว้ ยืนมือไปรับค่าจ้างที่ชายอื่นให้ ด้วยเหตุนี้ศิลป์จึงทำเราให้ยินดีปลื้มใจไม่ได้ เพราะเหตุนี้เราจึงไม่อาจให้แก่ท่านทั้งหลาย” ลำดับนั้นทูตทั้งหลายจึงกล่าวกะนางวรรณทาสีนั้นว่า “ศิลป์เกท ศิลแตกทำลาย ย่อมไม่มีด้วยเหตุสักว่ายืนมือ ชื่อว่าศิลป์ย่อมบริสุทธิ์อย่างยิ่งด้วยประการอย่างนี้ แล้วรับเอาศิลป์ในสำนักของนางวรรณทาสีแม่นั้น จดจารึกลงในแผ่นสุพรรณบัฏ

จารึกศิลป์ห้า

ทูตทั้งหลาย จารึกศิลป์ที่ชนทั้ง ๑๑ คนนั้นรักษา ลงในแผ่นสุพรรณบัฏด้วยประการดังนี้ แล้วได้ไปยังทันตปุรนคร นำถวายแผ่นสุพรรณบัฏแก่พระเจ้ากาลิงคราช แล้วกราบทูลกฐธรรม ข้อประพจน์เหตุนี้ให้ทรงทราบ พระราชาเมื่อทรงประพจน์กฐธรรมนั้น ทรงบำเพ็ญศิลป์ ๕ ให้บริบูรณ์ ในกาลนั้นฝนก็ตกลงในแคว้นแคว้นกาลิงครัฐทั้งสิ้น ภัยทั้ง ๓ ก็สงบระงับและแคว้นแคว้นก็ได้มีความเกษมสำราญ มีภักษาหารสมบูรณ์ พระโพธิสัตว์ทรงกระทำบุญมีทาน เป็นต้น ตราบเท่าพระชนมายุ พร้อมทั้งบริวารได้ทำเมืองสวรรค์ให้เต็มบริบูรณ์

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระธรรมเทศนานี้มาแล้ว ทรงประกาศอริยสัจ
ในเวลาจบอริยสัจ บางพวกได้เป็นพระโสดาบัน บางพวกได้เป็นพระสกทาคามี
บางพวกได้เป็นพระอนาคามี บางพวกได้เป็นพระอรหันต์แล้วทรงประชุมชาดกว่า

นางวรรณทาสีหญิงคนเฝ้า ได้เป็นนาง
อุบลวรรณ นายประตูในครั้งนั้น ได้เป็น
พระปณณะ รัชชดาหะอำมาตย์ผู้รงวัด ได้
เป็นพระกัจจายนะ โทณมาปกะอำมาตย์ผู้
ตวงข้าว ได้เป็นพระไมคคัลลานะ เศรษฐี
ในครั้งนั้น ได้เป็นพระสาริบุตร นายสารถิ
ได้เป็นพระอนรทชะ พราหมณ์ ได้เป็นพระ-
กัลลสัฎเระ พระมหาอุปราช ได้เป็นพระ-
นันทะผู้บัณฑิต พระมเหสีในครั้งนั้น ได้
เป็นราหุลมารดา พระชนนีในครั้งนั้น ได้
เป็นพระมายาเทวี พระเจ้ากรุงราชไพธิสัตว์
ได้เป็นเรตถาคต ท่านทั้งหลายจงทรงจำ
ชาดกด้วยประการฉะนี้.

พุทธบริษัท ๕

ถ้าถามว่า พระพุทธองค์ทรงตรัสกะภิกษุ หนึ่งเดียวในพุทธบริษัทหรือ ? คงไม่ใช่ ขณะที่กล่าวถึงภิกษุบริษัทก็มุ่งหมายพุทธบริษัทที่เหลืออยู่ ก็จึงควรน้อมนำธรรมะไปใช้ ไม่มีการจำกัดบุคคลและกาล ทุกคนบำเพ็ญบุญมีการรักษาศีล ๕ เป็นต้น ได้เหมือนกัน

ถามอีกว่า การรักษาศีลสู้ภัยแล้ง มีอย่างเดียวตามแนววิถีพุทธหรือ ?

ตอบว่า “ไม่ใช่” บุญกุศลอย่างอื่นก็ปฏิบัติได้อยู่ จักได้ยกตัวอย่าง เพื่อประดับความรู้และเป็นแนวทางนำไปปฏิบัติ เป็นเรื่องของการถวายน้ำบูชา พระพุทธเจ้า เป็นเรื่องของ “ทานกุศล” ทราบมาว่า ท่านพระอุทกปุชกเถระ ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ มีแสดงอยู่ในพระสูตร เรื่องมีอยู่ว่า :-

อุทกปุชกเถรบทาน

(ว่าด้วยผลแห่งการถวายน้ำ)

ข้าพระองค์ ได้เห็นพระสัมพุทธเจ้ามีพระฉวีวรรณดังทอง
ผู้รุ่งเรืองดังกองไฟ เหมือนพระอาทิตย์ เป็นที่รองรับเครื่อง
บูชาเสด็จไปในอากาศ.

จึงเอามือทั้งสองกอบน้ำแล้วโยนขึ้นไปในอากาศ พระ-
พุทธเจ้ามหาวิระมีพระกรุณาในข้าพระองค์ ทรงรับไว้.

พระคำสดามีพระนามว่าปทุมตตระ ประทับยืนอยู่ใน

อากาศทรงทราบความดำริของข้าพระองค์ จึงได้ตรัสพระคาถา
เหล่านี้ว่า

ด้วยการถวายน้ำและด้วยเกิดปีติ เขาจะไม่เข้าถึงทุกคติ
เลยในแสนกัป ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมสัตว์ เชษฐบุรุษ
ของโลกผู้ปราสาทะ ด้วยกรรมนี้ ข้าพระองค์ละความแพ้อัน
และความขุ่นแล้ว บรรลุถึงฐานะอันไม่หวนไหว.

ในกัปที่ ๖,๕๐๐ แต่กัปนี้ ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๓
ครั้ง มีพระนามว่า สหัสสราช เป็นจอมชน ปกครอง
แผ่นดิน มีสมุทรสาคร ๔ เป็นที่สุด.

คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฐพีมหิทา ๔ วิโมกข์ ๘ และ
อภิญา ๖ เราทำให้แจ้งชัดแล้ว คำสอนของพระพุทธเจ้า
เราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

พระเถระสังฆสมณกุศล เป็นอุปนิสัยแก่พระนิพพาน

พระเถระเหล่านี้ ได้สั่งสมกุศลที่ตนบำเพ็ญไว้ ในพระพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ
บำเพ็ญบุญทั้งหลายอันเป็นอุปนิสัยแก่พระนิพพานในภพนั้นๆ ในกาลแห่งพระผู้
มีพระภาคเจ้าพระนามว่า “ปฐมุตตระ” บังเกิดในเรือนมีตระกูลแห่งหนึ่งเจริญ
วัยแล้วรู้ถึงกุศลกรรมและอกุศลกรรม เลื่อมใสในพระรัศมีมีวาระ ๖ ที่ชานออก

ของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ “กอบน้ำบูชาด้วยมือทั้งสอง” ท่านเลื่อมใสยิ่ง บังเกิดในเทพชั้นดุสิต เป็นต้น ด้วยโสมนัสนั้นแล เสวยทิพย์สมบัติ และภายหลังเสวยมนุษย์สมบัติ ในพุทธูปบาทกาลนี้ บังเกิดในเรือนมีตระกูล บรรลุนิติภาวะแล้ว เลื่อมใสในพระศาสนา บวชแล้วไม่นานก็ได้เป็นพระอรหันต์.

(จบอรรถกถาทกฺขุชกเถราปทาน)

‘น้ำ’ บูชาพุทธคุณ

หากปรารถนาถวายน้ำบูชาพระพุทธเจ้า ก็จะมีแนวทางประพฤติปฏิบัติ ด้วยการถวายน้ำดื่ม น้ำใช้แด่พระสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขแห่งสงฆ์ การถวายน้ำบูชาพระพุทธเจ้า สามารถนำรูปเหมือนปฎิมากรเป็นสัญลักษณ์พร้อมทั้งน้ำใส่ภาชนะบูชาเพื่อเป็นเครื่องน้อมจิต กระทำไว้ในใจโดยเป็นกุศลให้สำเร็จผลเถิด พร้อมทั้งกล่าวบูชาด้วยบทว่า

คำถวายน้ำ บูชาพระพุทธเจ้า

อะระหะตาทีหิ นะวะคฺเณหิ สะมันนาคะตัสสะ สัมมาสัมพุทฺธัสสะ อิมัง อุทะกัง เถมิ.

ข้าพเจ้าขอถวายน้ำฉันน้ำใช้นี้ แด่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้มีคุณ ๙ ประการ มีความเป็นพระอรหันต์ เป็นต้น.

คำปรารภ

อิหัง เม บุญญัง นิพพานัสสะ ปัจจะโย โหตุ.

ขอผลบุญนี้ของข้าพเจ้า จงเป็นปัจจัย แก่พระนิพพาน.

คำอุทิศส่วนกุศล

อิหัง บุญญะภากัง สัพพะสัตตตานัง เทมิ.

ข้าพเจ้า ขออุทิศส่วนบุญนี้ ให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย.

อันสังสการถวายน้ ๑๐ ประการ

๑. คล่องแคล่วว่องไว

๒. มีชื่อเสียง

๓. มีความสะอาดบริสุทธิ์

๔. ปราศจากความกระหาย

๕. มีบริวารมาก

๖. อายุยืน

๗. มีผิวพรรณผุดผ่อง

๘. มีพลังกำลัง

๙. มีปัญญามาก

๑๐. มีความสุข

ปลูกต้นไม้บุญย่อมนเจริญทุกเมื่อ

เมื่อไม่ตริกถึงอกุศลวิตก หรือเมื่อไม่หลับ บุญย่อมนเจริญ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “สทา ปุณฺณํ ปวทตฺติ” แปลว่า “บุญย่อมนเจริญทุกเมื่อ” ทรงหมายเอาเนื้อความนี้ว่า ก็ในกาลใดย่อมนระลึกถึง ในกาลนั้นบุญย่อมนเจริญ

วัตถุใดที่ทำแล้วเจริญบุญได้ทุกเวลา การปลูกหมั้วต้นไม้ ต้นไม้ (ใช้ร่มเงา) ทำโรงให้น้ำดื่มน้ำใช้ สร้างสะพานที่ไม่เสมอกัน มอบเรือให้ไป สร้างเจดีย์ ทำที่จงดรม ทำมณฑป กุฏิ ที่หกลีกรั้น และที่พักในกลางวันและกลางคืน เป็นต้นทานกุศลเหล่านี้ กาลใดระลึกถึง กาลนั้นย่อมนเจริญด้วยบุญของหมู่ชนที่ได้ใช้อุปโภคบริโภคเป็นอันมาก

เมื่อบุคคลทำบุญทั้งหลายเห็นอย่างนี้ ก็ชื่อว่า ย่อมบำเพ็ญกุศลธรรมสืบ คือได้ตั้งอยู่แล้วในธรรม เพราะความที่บุคคลเหล่านั้นตั้งอยู่ในกุศลธรรมสืบ และชื่อว่า สมบูรณ์แล้วด้วยศีล ถึงพร้อมแล้วด้วยศีลนั้นนั่นแหละ ฉะนั้น จึงขอยกพระสูตร ที่มาในพระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค แสดงให้ชัดเจนต่อไป

วนโรปสูตร (พระสูตรว่าด้วยการปลูกป่า)

เทวดาทูลถามว่า

ชนพวกไหนมีบุญ เจริญในกาลทุก
เมื่อทั้งกลางวันและกลางคืน ชนพวกไหน
ตั้งอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีลเป็นผู้ไป
สวรรค์.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า

ชนเหล่าใดสร้างอาราม (สวนไม้
ดอกไม้ผล) ปลูกหมั้วไม้ (ใช้รมเงา) สร้าง
สะพาน และชนเหล่าใดให้โรงน้ำเป็นทาน
และบ่อน้ำทั้งบ้านที่ทุกอาศัย ชนเหล่านั้น
ย่อมมีบุญ เจริญในกาลทุกเมื่อทั้งกลางวัน
และกลางคืน ชนเหล่านั้นตั้งอยู่ในธรรม
สมบูรณ์ด้วยศีล เป็นผู้ไปสวรรค์.

สัจกริยา

‘การกระทำสัจกริยา’ พระโพธิสัตว์ถือกำเนิดเป็นพระยาปลา อาศัย สัจธรรม ที่เป็นผู้แสวงหาคุณใหญ่แต่กาลก่อน ประพฤติสั่งสมมา ระลึกตนตั้งแต่ รู้ความที่วิญญูชน มี พระพุทธเจ้าในอดีต และคุณธรรมที่พระพุทธเจ้าเหล่านั้น รู้แล้ว จึงสามารถระลึกถึงกายกรรม วาจากรรมที่มีในตน แม้มีจิตคิดที่จะกินสัตว์ อื่น เราก็ไม่เคยฆ่าเพื่อตน ยังมีความรู้สึก ว่า ไม่ปรารถนาจะเบียดเบียนด้วยซ้ำ จึงถือเอาสภาวะธรรมอันเป็นสัจจะซึ่งมีอยู่ แล้วประกอบคำพูดที่เป็นความจริงทำ สัจกริยา อันมีใจประกอบด้วยมหากรุณา คิดที่จะปลดเปลื้องหมู่ญาติทั้งหลาย คำนึงถึงทุกข์โศกที่มีในเบื้องหน้า “กระทำสัจกริยา” อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่ มีสภาพไม่วิปริตพร้อมด้วยความเพียรอย่างสูงสุด ยังประโยชน์สุขให้สำเร็จแก่หมู่ ญาติ โดยวิธีบำเพ็ญญาติตถจริยา ด้วยการกล่าวคำสัตย์และอาศัยกำลังอานุภาพ ความสัตย์อย่างประเสริฐ ก็สามารถยังฝนฟ้าใหญ่ให้เกิดขึ้นได้ ชุบเลี้ยงชีวิตให้ พ้นจากทุกข์กายทุกข์ใจ ดังมีเรื่องใน “จริยาปิฎก” มีมาในพระสูตรว่า

มัจฉราชจริยา

‘คาถาขอฝน’

(ว่าด้วยจริยาวัตรของพระยาปลา)

คำแปลคาถา; อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นพระยา ปลาอยู่ในสระใหญ่ น้ำในสระแห้งขอด เพราะ แสงพระอาทิตย์ในฤดูร้อน ที่นั่น กา แร้ง นกกระสา นกตะกรุมและเหยี่ยว มาคอยจับ

ปลากินทั้งกลางวันกลางคืน ในกาลนั้น เรา
คิดอย่างนี้ว่า เรากับหมู่ญาติถูกบีบคั้น จะพึง
เปลื้องหมู่ญาติให้พ้นจากทุกข์ ได้ด้วยอุบาย
อะไรหนอ เราคิดแล้ว ได้เห็นความสัตย์อัน
เป็นอรรถเป็นธรรมว่า เป็นที่พึงของหมู่ญาติ
ได้ เราตั้งอยู่ในความสัตย์แล้ว จะเปลื้อง
ความพินาศใหญ่ของหมู่ญาตินั้นได้ เรานึกถึง
ธรรมของสัตว์บุรุษ คิดถึงการไม่เบียดเบียน
สัตว์ อันตั้งอยู่ในเที่ยงแท้ในโลก ซึ่งเป็น
ประโยชน์อย่างยิ่งได้ แล้วได้กระทำสักกิริยา
ว่า ตั้งแต่เราระลึกตนได้ ตั้งแต่เรารู้ความมา
จนถึงบัดนี้ เราไม่รู้สึกรู้ว่าแก้งเบียดเบียน
สัตว์แม้ตัวหนึ่งให้ได้รับความลำบากเลย ด้วย
สัจจาจาณี ขอเมฆจงยังฝนให้ตกทำใหญ่
แนะเมฆ ท่านจงเปล่งสายฟ้าคำรามให้ฝนตก
จงทำชุมทรัพย์ของกาให้พินาศไป ท่านจงยัง
กาให้เดือดร้อนด้วยความโศก จงปลดเปลื้อง
ฝูงปลาจากความโศก พร้อมกับเมื่อเราทำ
สักกิริยา เมฆส่งเสียงสนั่นครั่นครื้น ยังฝน
ให้ตกครู่เดียว ก็เต็มเปี่ยมทั้งที่ตอนและที่ลุ่ม
ครั้นเราทำความเพียรอย่างสูงสุด อันเป็นความ
สัตย์อย่างประเสริฐเห็นปานนี้ แล้วอาศัยกำลัง

อานุภาพความสัจย์ จึงยังฝนให้ตกทำใหญ่
ผู้เสมอด้วยความสัจย์ของเราไม่มี นี่เป็นลัทธิ-
บารมีของเรา ฉะนี้แล.

มัจฉราชาจริยาอรรถกถา

กาลเมื่อเราเป็นพระยาปลาอยู่ในสระใหญ่ ในอดีตกาล เราเกิดในกำเนิด
ปลาอินทียูด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการของปลาทั้งหลาย ในสระใหญ่แห่งหนึ่งซึ่ง
ปกคลุมด้วยเถาววัลย์ อันเป็นสระโบกขรณีใกล้พระเชตุวัน กรุงสาวัตถี แคว้น
โกศล ครั้งนั้นเราเป็นพระยาปลาแวดล้อมด้วยหมู่ปลาอาศัยอยู่ ณ ที่นั้น

ในแคว้นนั้นขณะนั้น “ฝนไม่ตกเลย” ข้าวกล้าเหี่ยวแห้ง น้ำในบึงเป็น
ต้นแห้งขอด ปลาและเต่าพากันเข้าไปอาศัยเปือกตม แม้ในสระนั้นปลาทั้งหลาย
ก็เข้าไปยังเปือกตมซ่อนอยู่ในที่นั้น ๆ กาและนกนอกนั้น เข้าไปแอบอยู่บนหลัง
เปือกตมนั้นๆ เอาจะงอยเช่นกับปลายหอกสั้น จิกกินปลา ซึ่งเข้าไปนอนซ่อนอยู่
ที่เปือกตมต่างๆ ที่ยังดินอยู่.

ลำดับนั้น พระมหาสัตว์เห็นความพินาศของปลาทั้งหลาย เกิดสงสารคิด
อยู่ว่า นอกจากเราไม่มีผู้อื่นที่สามารถจะปลดเปลื้องญาติทั้งหลายของเรา ให้พ้น
จากทุกข์นี้ได้ เราจะปลดเปลื้องปลาเหล่านั้นจากทุกข์นี้ได้ด้วยอุบายอย่างไรหนอ
จึงตัดสินใจว่า ถ้ากระไรเราพึงทำสังกิริยาอาศัยสังฆธรรมที่ท่านผู้แสวงหาคุณใหญ่
แต่ก่อนประพฤตีสะสมมาและที่มีอยู่ในตัวเรา ยังฝนให้ตกและสละชีวิตเป็นทาน
เพื่อหมู่ญาติของเรา ด้วยเหตุนี้เป็นอันเราได้ยังมหาอุปการะให้เกิดแก่สัตว์โลก
ผู้อาศัยอาหารเลี้ยงชีพ แม้ทั้งสิ้น ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า :-

“ในกาลนั้นเราคิดอย่างนี้ว่า เรากับหมู่
ญาติถูกบีบคั้น จะพึงเบี่ยงหมู่ญาติให้พ้น
จากทุกข์ได้ด้วยอุบายอะไรหนอ เราคิดแล้ว
ได้เห็นความสัตย์ อันเป็นอรรถเป็นธรรมว่า
เป็นที่พึงของหมู่ญาติได้ เราตั้งอยู่ในความ
สัตย์แล้ว จะปลดเปลื้องความพินาศใหญ่ของ
หมู่ญาตินั้นได้ เรานึกถึงธรรมของสัตบุรุษ
คิดถึงการไม่เบียดเบียนสัตว์อันยังยืนเที่ยงแท้
ในโลก ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งได้ แล้วได้
ทำสักกิริยา”

บัดนี้ พระมหาสัตว์ซึ่งมีร่างเช่นกับสีปุมแก่นไม้้อฐชัน ประสงค์จะรับเอา
ธรรมนั้นซึ่งมีอยู่ในตนแล้วประกอบคำพูดที่เป็นสัตย์ จึงคู้เปือกตมสีด้าออกเป็น
สองข้าง ลืมตาทั้งสองแห่งมองอากาศ กล่าวคาถาว่า :-

ตั้งแต่เราระลึกตนได้ ตั้งแต่เรารู้ความมา
จนถึงบัดนี้ เราไม่รู้สึว่าแกล้งเบียดเบียน
สัตว์แม่ตัวหนึ่งให้ได้รับลำบากเลย ด้วย
สัจวาจา นี้ ขอเมฆจงยังฝนให้ตกทำใหญ่.

เรากล้าถึงการไม่เบียดเบียนสัตว์ไร ๆ อันใด หากการไม่เบียดเบียนนั้น
เป็นความจริง ไม่วิปริต ด้วยสัจวาจา นี้ ขอเมฆจงยังฝนให้ตกเกิด.

พระยาปลากล่าวว่า “ขอเมฆจงปลดเปลื้องหมู่ญาติของเราจากทุกข์เกิด
แล้วเรียกปชชุนนเทวราชดุจบังคับคนรับใช้ของตนอีกว่า :-

“แน่ะปี่ชุนนะ ท่านจงปลงสายฟ้าคำราม
ให้ฝนตก จงทำชุมทรัพย์ของกาให้พินาศไป
ท่านจงยังกาให้เดือดร้อน ด้วยความโศก
จงปลดเปลื้องฝูงปลาจากความโศก.”

ความว่า ท่านจงปลดเปลื้องสัตว์ทั้งปวง คือ เราและญาติของเราให้พ้น
จากความโศก คือ ความตายเถิด จริ่งอยู่ปลาทั้งหลายมีความเศร้าโศกคือความ
ตายอย่างใหญ่หลวงว่า พวกเราจะถึงความเป็นอาหารของศัตรูเพราะ “ไม่มีน้ำ”
ความเศร้าโศกเกิดขึ้น ด้วยความกรุณาของพระมหาสัตว์ ผู้เปี่ยมด้วยความกรุณา
เพราะอาศัยความพินาศย่อยยับของปลาเหล่านั้น

พระโพธิสัตว์เรียก “ ปี่ชุนนะเทพบุตร ” เหมือนบังคับคนรับใช้ของตน
“ให้ฝนท่าใหญ่ตก” ท้าวแคว้นโกศลด้วยเดชแห่ง “ศีลของพระมหาสัตว์” ปันจุ-
กัมพลศิลาอาสน์ของท้าวสักกะ แสดงอาการร้อนตลอดกาล ด้วยสักกิริยานั้นแล

ท้าวสักกะทรงรำพึงว่า อะไรหนอ ? ครั้นทรงทราบเหตุนั้นแล้วจึงรับสั่ง
ให้เรียก “วัสสวลาหกเทวราช” มา มีเทวบัญชาว่า “นี่แน่ะ เจ้าพระยาปลาผู้
เป็นมหาบุรุษปรารถนาให้ฝนตก เพราะความเศร้าโศก คือ ความตายของญาติ
ทั้งหลาย เจ้าจงทำเมฆให้เป็นกลุ่มเดียวกัน แล้วให้ฝนตกทั่วแคว้นโกศลเถิด.

วัสสวลาหกเทวราช รับเทวบัญชาแล้ว นุ่งวลาหกก้อนหนึ่ง ห่มก้อนหนึ่ง
ขับเพลงขับสายฝนป้ายหน้ามุ่งไปยังโลกทางด้านทิศตะวันออก ทางด้านทิศตะวัน
ออก ก้อนเมฆก้อนหนึ่งประมาณเท่าบริเวณลาน ได้ตั้งขึ้นร้อยชั้นพันชั้น คำราม
ปลงสายฟ้าไหลลงมา เหมือนหมอน้ำที่คว่ำ หลังน้ำใหญ่ท่วมแคว้นโกศลทั้งสิ้น
“ฝนตกอยู่ไม่ขาดสาย” ครู่เดียวเท่านั้น สระใหญ่นั้นก็เต็ม

ปลาทั้งหลายก็พ้นจากมรณภัย กาเป็นต้นได้หมดที่พึ่ง ไม่เฉพาะปลาอย่างเดียวเท่านั้น แม่มนุษย์ทั้งหลายก็ยังข้ามกล้าหลายอย่างในฮ่องกง แม้สัตว์ ๒ เท้าเป็นต้นทั้งหมดที่อาศัยฝนเลี้ยงชีวิต ก็พ้นจากทุกข์กายและทุกข์ใจ ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า :-

“พร้อมกับเมื่อเราทำสักกิริยา เมฆส่งเสียงสนั่นครั่นครื้น ยังฝนให้ตกครู่เดียวก็เต็มเปี่ยมทั้งที่ตอนและที่ลุ่ม. ครั้นเราทำความเพียรอย่างสูงสุด อันเป็นความสัตย์อย่างประเสริฐเห็นปานนี้แล้ว. อาศัยกำลังอานุภาพความสัตย์จึงยังฝนให้ตกทำใหญ่. ผู้เสมอด้วยความสัตย์ของเราไม่มี นี่เป็นสังขารมีของเรา”

ไม่ซึกซำฝนก็ตกโดยขณะที่ทำสัจจาจากนั้นเอง ทำความเพียรอย่างสูงสุดคือ “เมื่อฝนไม่ตกเราก็ไม่เกียจคร้านมัวคิดว่า ควรทำอะไร ?” แล้วทำความเพียรอย่างสูงสุด ยังประโยชน์สุขให้สำเร็จแก่หมู่สัตว์ใหญ่ โดยวิธีบำเพ็ญญัตตถจริยา คือ อาศัยกำลังอานุภาพความสัตย์ของเรา ยังฝนทำใหญ่ให้ตกในกาลนั้น นี่เป็นสังขารมีของเรา

พระมหาสัตว์มีใจเร่ไรด้วยมหารูณาอย่างนี้ จึงได้ปลดเปลื้องมหาชนจากมรณทุกข์ ด้วยยังฝนทำใหญ่ให้ตกทั่วแคว้นแคว้น เมื่อสิ้นอายุขัยก็ได้ไปตามยถากรรม

ปชขุนนเทวราช ในครั้งนั้น ได้เป็นพระอานนทเถระในครั้งนี้, ผูกปลา คือ พุทธบริษัท, พระยาปลา คือ พระโลกนาถ.

อันตรายของฝนแล้ง

ภาวะโลกร้อนเกิดขึ้นเป็นผลให้เมฆกระจาย โอโซนถูกทำลาย อากาศเป็นมลพิษ สิ่งเหล่านี้เกิดจากความกำเริบของธาตุต่างๆ ที่อยู่ในบรรยากาศโดยธรรมชาติ และความประมาทของมนุษย์เป็นผู้กระทำหรือเป็นเรื่องประมาทของเทพที่มีจิตคิด แม้ในฤดูกาลฝนก็ไม่ตก แต่ถ้ามีจิตคิดว่า พวกเราจะเรียงฤดีของตนฝนน้อยมตก แม้มีใช้ฤดูกาล เป็นต้น ดังจะได้นำเรื่องจากพระสูตร ที่มาใน “อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต”

วิสสุตตร

(ว่าด้วยอันตรายของฝน ๕ ประการ)

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อันตรายของฝน (ฝนแล้ง) ซึ่งนักพยากรณ์รู้ไม่ได้ สยตตของนักพยากรณ์ยังไม่ถึง ๕ ประการนี้, ๕ ประการเป็นไฉน ? คือ

เตโชธาตุเป็องบน อากาศกำเริบ เมฆที่เกิดขึ้นย่อมกระจายไปเพราะเตโชธาตุกำเริบนั้น นี่เป็น **อันตรายของฝนข้อที่ ๑** ซึ่งนักพยากรณ์รู้ไม่ได้ สยตตของนักพยากรณ์ยังไม่ถึง

วาโยธาตุเป็องบน อากาศกำเริบ เมฆที่เกิดขึ้นย่อมกระจายไป เพราะวาโยธาตุกำเริบนั้น นี่เป็น **อันตรายของฝนข้อที่ ๒** ซึ่งนักพยากรณ์รู้ไม่ได้ สยตตของนักพยากรณ์ยังไม่ถึง

อสุรินทราหูเอาฝ่ามือรับน้ำแล้วทิ้งลงในมหาสมุทร นี่เป็น **อันตรายของฝนข้อที่ ๓** ซึ่งนักพยากรณ์รู้ไม่ได้ สยตตของนักพยากรณ์ยังไม่ถึง

วัสสวลาหกเทวบุตรประมาทเสีย นี่เป็น อันตรายของฝนข้อที่ ๔ ซึ่ง
นักพยากรณ์รู้ไม่ได้ สายตาของนักพยากรณ์ยังไม่ถึง

พวกมนุษย์ไม่ต้องอยู่ในธรรม นี่เป็น อันตรายของฝนข้อที่ ๕ ซึ่งนัก
พยากรณ์รู้ไม่ได้ สายตาของนักพยากรณ์ยังไม่ถึง

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อันตรายของฝน ๕ ประการนี้แล ซึ่งนักพยากรณ์รู้
ไม่ได้ สายตาของนักพยากรณ์ยังไม่ถึง.

ข้อปฏิบัติ ไม่ให้ฝนแล้ง

“การปลูกต้นไม้และทำบุญน้ำ” บุญด้วยการปลูกต้นไม้เป็นการคืนป่าสู่
ธรรมชาติ, ทำบุญน้ำเป็นเหตุให้ตนได้รับผลวิบากที่มีน้ำใช้ นี่เป็นการปฏิบัติเพื่อ
ไม่ให้“อันตรายของฝน” ที่เป็นไปตามข้อที่ ๑ ข้อที่ ๒ เกิด

“สวดพระปริตร” อานุภาพของพระปริตรมีอำนาจมาก ยังช่วยขจัดภัย
ต่างๆ ให้สงบลง เทวดาทั้งหลายเมื่อได้ฟังเสียงสวดสาธยาย ทุกครั้งไปเมื่อผู้สวด
อุทิศบุญให้เทวดา ก็จะได้เป็นที่รักที่ชื่นชอบ ของเหล่าเทวดาทั้งหลาย นี่เป็น
การปฏิบัติเพื่อไม่ให้ “อันตรายของฝน” ที่เป็นไปตามข้อที่ ๓ ข้อที่ ๔ เกิด

มนุษยรักษาศีล และ ตั้งอยู่ในคุณธรรม, การลึกลอบตัดไม้ทำลายป่า
ปล่อยมลพิษของเสีย ทำลายบรรยากาศ เป็นต้น เพราะอาศัยมีศีลธรรมและ
จริยธรรม อันตรายของฝนข้อที่ ๕ จะไม่เกิดเพราะความมีสมดุลของธรรมชาติ.

รัตนปริตร

รัตนสูตร พรรณนาคุณอันประเสริฐของพระรัตนตรัยและกล่าวประกาศความยิ่งใหญ่ และคุณลักษณะของพระอริยะเจ้า มีพระโสดาบัน เป็นอาทิ

“รัตนสูตร หรือ รัตนปริตร” พระองค์ตรัสพระสูตรนี้เมื่อกรุงเวสาลีถูกภัยทั้งหลายเกิดขึ้น มี “ทุพภิกขภัย” คือ ข้าวยากหมากแพง ฝนแล้งข้าวกล้าตาย คนจนชาวเมืองมากมายต้องล้มตาย ผู้คนก็ล้มตายเพิ่มมากขึ้นทั้ง ๆ เพราะความอดอยาก ต้องนำศพไปทิ้งนอกเมือง,

“อมนุสสภัย” คืออมนุษย์ทำร้ายผู้คน ทำให้ผู้คนเจ็บป่วยล้มตายมีความปฏิกุลของซากศพ พวกอมนุษย์ได้กลืนคนตายก็พากันเข้ามาในนครเพิ่มขึ้น รบกวนมนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่ แต่นั้นผู้คนที่ตายเพิ่มมากขึ้น,

“โรคภัย” คือ เกิดโรคระบาด เพราะความมีสิ่งปฏิกุลเกิดขึ้น จนเกิดอหิวาตกโรคและโรคภัยเบียดเบียน ชาวกรุงเวสาลีก็พากันเข้าเฝ้าพระราชากราบทูลว่า “ขอเดชะ เกิดภัย ๓ อย่าง ในพระนครนี้แล้วพระเจ้าข้า แต่ก่อนนี้นับได้ ๗ ชั่วราชสกุล ไม่เคยเกิดภัยเช่นนี้เลย ชรอยพระองค์ไม่ทรงตั้งอยู่ในธรรมบัดนี้ภัยนั้นจึงเกิดขึ้น

วิธีแก้ไขของพระราชา

พระราชาทรงประชุมเจ้าลิจฉวีทุกพระองค์ ในที่วาระการตรัสว่า “ขอได้โปรดพิจารณาตรวจดูความไม่ทรงธรรมของพวกเรามิอยู่หรือ เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นพิจารณาทบทวนถึงประเพณีทุกอย่าง ก็ไม่ทรงเห็นข้อบกพร่องอะไรๆ แต่นั้นก็ไม่

เห็นโทษ จึงพากันปรึกษาว่า “อย่างไรหนอ ภัยของเราจะระงับไปได้ ?

เจ้าลิจฉวีบางพวก กล่าวว่า ภัยถึงความสงบด้วยการพลีกรรม ด้วยการ
บวงสรวง ด้วยการทำมงคล เมื่อร่วมกันทำพิธีกรรม ก็ไม่อาจป้องกันได้

พวกอื่นตรัสว่า ครุทั้ง ๖ มีอานุภาพมาก พอเมื่อครุทั้ง ๖ มาในที่นี้ภัย
พึงสงบไป

บางพวกตรัสว่า ได้ยินว่าพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก พระผู้มี
พระภาคเจ้านั้น ทรงแสดงธรรมเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ปวงสัตว์ ทรงมีฤทธิ์
มาก มีอานุภาพมาก พอพระองค์อย่างพระบาทลงเท่านั้นภัยทุกอย่างก็จะระงับไป

สุดท้ายบรรดาเจ้าลิจฉวี ทรงอาราธนาเชิญเสด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา
โปรด เมื่อเจ้าลิจฉวีจากนครเวสาลีได้เข้าเฝ้า และกราบทูลความเป็นไปแล้วพระ
ผู้มีพระภาคเจ้าทรงพิจารณาว่า เมื่อตรัส “รัตนสูตร” ในกรุงเวสาลีการอารักขา
จักแผ่ไปแสนโกฏิจักรวาล จบสูตรนี้สัตว์ ๘๔,๐๐๐ จักตรัสรู้ธรรม แล้วจึงทรงรับ
นิมนต์, ฝ่ายพระเจ้าพิมพิสารผู้อุปถัมภ์พระศาสดา ได้ทรงทราบสาส์นของเจ้า
ลิจฉวีที่ส่งมา ขอให้พระองค์ทรงส่งพระศาสดาไปยังพระนครของข้าพระองค์

พระเจ้าพิมพิสาร ทรงสดับข่าวจึงรับสั่งให้ป่าวร้อง แล้วเข้าเฝ้าพระ
ศาสดาทูลถาม, พระศาสดาตรัสว่า “ขอถวายพระพร มหาบพิตร” จากนั้นจึง
โปรดให้ทำพื้นที่ ๕ โยชน์ ทางเสด็จพระพุทธดำเนินระยะทางจากกรุงราชคฤห์ถึง
แม่น้ำคงคาให้ราบเรียบ

พระผู้มีพระภาคเจ้าพร้อมด้วยภิกษุ ๕๐๐ รูปแวดล้อมแล้วเสด็จไป พระ
ราชาทรงเอาดอกไม้ ๕ สีโปรยหนทาง ๕ โยชน์สูงเท่าเขา ให้ยกธงผ้า หม้อน้ำ

และต้นกล้วยเป็นต้น ให้กินเศวตฉัตร ๒ ชั้นสำหรับพระผู้มีพระภาคเจ้า ฉัตรชั้นเดียวสำหรับพระภิกษุแต่ละรูป ทรงทำการบูชาด้วยดอกไม้ และของหอมพร้อมด้วยราชบริพารของพระองค์ ให้พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ในวิหารหลังหนึ่งๆ ถวายมหาทาน ทรงนำเสด็จสู่ฝั่งแม่น้ำคงคา ๕ วัน ณ ที่นี้ ทรงประดับเรือด้วยเครื่องประดับทุกอย่าง แล้วทรงส่งสาส์นไปถวายเจ้าลิจฉวีกรุงเวสาลีว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จมาแล้ว ขอเจ้าลิจฉวีทุกพระองค์ ตกแต่งหนทางถวายการรับเสด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าเถิด...

ต่อนั้น พวกเจ้าลิจฉวีก็ทำการบูชาเป็น ๒ เท่าที่พระเจ้าพิมพิสารทรงทำการบูชา ออกไปรับเสด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงในน้ำประมาณแค่พระศอ. ขณะนั้นเอง ครุ่นเอง มหาเมฆมียอดคลุมด้วยความมืด มีแสงฟ้าแลบเคลื่อนตัวไปส่งเสียงคำรามครืนครั่นก็ดั่งขึ้นทั้งสี่ทิศ. ลำดับนั้นพอพระผู้มีพระภาคเจ้ายกพระบาทแรกวางลงริมฝั่งแม่น้ำคงคา ฝนโบกขรพรรษก็โปรยเม็ดลงมา ชนเหล่าใดต้องการจะเปียก ชนเหล่านั้นเท่านั้นย่อมเปียก ผู้ไม่ต้องการเปียกก็ไม่เปียก ในที่ทุกแห่งน้ำย่อมไหลไปเพียงแค่ว่า แค่ว่า แค่สะเอว แค่คอ ซากศพทั้งปวงถูกน้ำพัดส่งลงสู่แม่น้ำคงคา พื้นดินก็สะอาดสะอาด...

พวกเจ้าลิจฉวีให้พระผู้มีพระเจ้าประทับอยู่ทุกๆ หนึ่งโยชน์ในระหว่างทาง ถวายมหาทาน ทรงทำการบูชาเป็นทวีคูณ ๓ วัน จึงนำเสด็จสู่กรุงเวสาลี เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จถึงกรุงเวสาลี ท้าวสักกะจอมทวยเทพ อันหมู่เทพห้อมล้อมก็เสด็จมาถึง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับยืนใกล้ประตูพระนครทรงเรียกท่านพระอานนท์ที่มาส่งว่า ดูก่อนอานนท์ เธอจงเรียนรัตนสูตรนี้ ถือเครื่องประกอบบพิภกรรม เทียวเดินไประหว่างปราการ ๓ ชั้นแห่งกรุงเวสาลีกับพวกเจ้าลิจฉวีราชกุมาร ทำพระปริตร แล้วได้ตรัสรัตนสูตร

ดังนั้นในวันที่พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จถึงกรุงเวสาลีนั่นเอง รัตนสูตรนี้ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสใกล้ประตูกรุงเวสาลี เพื่อกำจัดภัย ท่านพระอานนท์ก็เรียนเอา จึงเอาบาตรของพระผู้มีพระภาคเจ้าตักน้ำมา เดินประพรมไปทั่วพระนคร พอพระเถระกล่าวว่า “**ยงกิลฺลิจิ**” เท่านั้น พวกอมนุษย์ที่อาศัยกองขยะและที่ฝาเรือน เป็นต้น ซึ่งยังไม่หนีไปในตอนแรกก็พากันหนีไปทางประตูทั้ง ๔ ประตูทั้งหลายก็ไม่มีที่ว่าง อมนุษย์บางพวกเมื่อไม่ได้ที่ว่างที่ประตูทั้งหลาย ก็หลีกกำแพงเมืองหนีไป พอพวกอมนุษย์พากันไปแล้ว ที่เนื้อตัวของพวกอมนุษย์ทั้งหลายโรครักส์งบไป พวกอมนุษย์ทั้งหลายก็พากันออกมาบูชาพระเถระ ด้วยดอกไม้ของหอม เป็นต้นทุกอย่าง มหาชนเอาของหอมทุกอย่างฉาบทาสดัสนฐาคาร ที่ประชุมท่ามกลางพระนคร ทำเพดานขจิตด้วยรัตนะ ประดับด้วยเครื่องประดับทั้งปวง ปุพฺพทฺธอาสน์ลง ณ ที่นั้นแล้วนำเสด็จพระผู้มีพระภาคเจ้ามา.

พระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จเข้าสู่สดัสนฐาคาร ประทับนั่งเหนืออาสนะที่เขาปูไว้ ทั้งภิกษุสงฆ์ คณะเจ้า และอมนุษย์ทั้งหลายก็นั่ง ณ อาสนะที่เหมาะสมที่ควร แม้ท้าวสักกะ จอมทวยเทพก็ประทับนั่งใกล้กับเทวบริษัท ในเทวโลกทั้งสอง ทั้งเทวดาอื่นๆ ด้วย แม้ท่านพระอานนท์เถระก็เที่ยวเดินไปทั่วกรุงเวสาลี ทำอารักขาแล้ว ก็มาพร้อมไปกับชาวกรุงเวสาลี นั่ง ณ ที่ควรส่วนหนึ่ง ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ได้ตรัสรัตนสูตรนี้แน่นอนแหละแก่ทุกคนแล.

รัตนสูตร

๑. กุศลเหล่าใด ประชุมกันแล้วในประเทศนี้ก็ดี หรือภุมมเทวดาเหล่าใด ประชุมกันแล้วในอากาศก็ดี ขอหมู่กุศลทั้งปวงจงเป็นผู้มีใจดี และจงพึงพุทธภาชิตโดยเคารพ

๒. ตูรกุศลทั้งปวง เพราะเหตุนั้นแล ท่านทั้งหลายจงตั้งใจฟัง ของงแผ่เมตตาจิตในหมู่มนุษย์ มนุษย์เหล่าใด นำพิธีกรรมไป ทั้งกลางวันทั้งกลางคืน เพราะเหตุนั้นแล ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้ไม่ประมาทรักษามนุษย์เหล่านั้น

๓. ทรัพย์เครื่องปลื้มใจอย่างใด อย่างหนึ่งในโลกนี้หรือในโลกอื่นหรือ รัตนะไดอันประณีตในสวรรค์ ทรัพย์และรัตนะนั้น เสมอด้วยพระตถาคตไม่มีเลย พุทธรัตนะแมนี่เป็นรัตนะอันประณีต ด้วยสัจจวาจา นี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่สัตว์เหล่านี้

๔. พระศาถายมุนีมีพระหฤทัยดำรงมั่น ได้บรรลุธรรมอันใดเป็นที่สิ้นกิเลส เป็นที่ส่ารอกกิเลส เป็นอมฤตธรรมอันประณีต ธรรมชาตืออะไร ๆ เสมอด้วยพระธรรมนั้นย่อมไม่มี ธรรมรัตนะแมนี่เป็นรัตนะอันประณีต ด้วยสัจจวาจา นี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่สัตว์เหล่านี้

๕. พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด ทรงสรรเสริญแล้วซึ่งสมาธิใด ว่าเป็นธรรมอันสะอาด บัณฑิตทั้งหลายกล่าวซึ่งสมาธิใด ว่าให้ผลในลำดับสมาธิอื่น เสมอด้วยสมาธินั้นย่อมไม่มี ธรรมรัตนะแมนี่เป็นรัตนะอันประณีต ด้วยสัจจวาจา นี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่สัตว์เหล่านี้

๖. บุคคล ๘ จำพวก ๔ คู่ อันสัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญแล้ว บุคคลเหล่านั้นควรแก้ทักษิณาทาน เป็นสาวกของพระตถาคต ทานที่บุคคลถวายแล้ว ในท่านเหล่านั้น ย่อมมีผลมาก สังฆรัตนะแม้นี้เป็นรัตนะอันประณีต ด้วยสัจจวาจา นี้ ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่สัตว์เหล่านี้

๗. พระอริยบุคคลเหล่าใด ในศาสนาของพระโคตม ประกอบดีแล้ว [ด้วยกายประโยคะและวจีประโยคะอันบริสุทธิ์] มีใจมั่นคง เป็นผู้ไม่มีความหวั่นไหว [ในกายและชีวิต] พระอริยบุคคลเหล่านั้น บรรลุอรหัตผลที่ควรบรรลุหยั่งลงสู่อมตนิพพาน ได้ซึ่งความดับกิเลสโดยเปล่า เสวยผลอยู่ สังฆรัตนะแม้นี้เป็นรัตนะอันประณีต ด้วยสัจจวาจา นี้ ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่สัตว์เหล่านี้

๘. เสาเชื่อนที่ฝังลงดิน ไม่หวั่นไหวเพราะลมทั้งสี่ทิศ ฉันทใด ผู้ใด พิจารณาเห็นอริยสัจทั้งหลาย เราเรียกผู้นั้นว่าเป็นสัตบุรุษ ผู้ไม่หวั่นไหวเพราะโลกธรรมมีอุปมา ฉันทนั้น สังฆรัตนะนี้เป็นรัตนะอันประณีต ด้วยสัจจวาจา นี้ ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่สัตว์เหล่านี้

๙. พระอริยบุคคล [พระโสดาบัน] เหล่าใด ทำให้แจ้งซึ่งอริยสัจทั้งหลาย อันพระศาสดาทรงแสดงดีแล้ว ด้วยปัญญาอันลึกซึ้ง พระอริยบุคคล [พระโสดาบัน] เหล่านั้น ยังเป็นผู้ประมาทอย่างแรงกล้าอยู่ก็จริง ถึงกระนั้นท่านย่อมไม่ยึดถือเอาภพที่ ๘ สังฆรัตนะแม้นี้เป็นรัตนะอันประณีต ด้วยสัจจวาจา นี้ ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่สัตว์เหล่านี้

๑๐. สักกายทิฏฐิและวิจิกิจฉา หรือแม้สัสติพตปรามาส อันใดอันหนึ่ง ยังมีอยู่ ธรรมเหล่านั้นอันพระอริยบุคคล [พระโสดาบัน] นั้นละได้แล้วพร้อมด้วยความถึงพร้อมแห่งการเห็นนิพพานทีเดียว

๑๑. อนึ่ง พระอริยบุคคล [พระโสดาบัน] เป็นผู้พ้นแล้วจากอบายทั้ง ๔ ทั้งไม่ควรเพื่อจะทำปฏิฐานทั้ง ๖[คืออนันตริยกรรม ๕ และการเข้ารีต] สังฆัตตะนะ แม่นี่เป็นรัตนะอันประณีต ด้วยสังจวาจານี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่สัตว์เหล่านี้

๑๒. พระอริยบุคคล [พระโสดาบัน] นั้น ยังทำบาปกรรมด้วยกายด้วย วาจาหรือด้วยใจก็จริง ถึงกระนั้นท่านไม่ควรเพื่อจะปกปิดบาปกรรมอันนั้น ความที่บุคคลผู้มีธรรมเครื่องถึงนิพพาน อันตนเห็นแล้ว เป็นผู้ไม่ควรเพื่อปกปิดบาปกรรมนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว สังฆัตตะนะแม่นี่เป็นรัตนะอันประณีต ด้วยสังจวาจານี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่สัตว์เหล่านี้

๑๓. พุ่มไม้ในป่ามียอดอันบานแล้วในเดือนต้น ในคิมหันตฤดู ฉันทิ พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงธรรมอันประเสริฐยิ่ง เป็นเครื่องให้ถึงนิพพาน เพื่อประโยชน์เกื้อกูลมีอุปมา ฉันทินั้น พุทธรัตนะแม่นี่เป็นรัตนะอันประณีต ด้วยสังจวาจານี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่สัตว์เหล่านี้

๑๔. พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ทรงทราบธรรมอันประเสริฐ ทรงประทานธรรมอันประเสริฐ ทรงนำมาซึ่งธรรมอันประเสริฐ ไม่มีผู้ยิ่งไปกว่า ได้ทรงแสดงธรรมอันประเสริฐ พุทธรัตนะแม่นี่เป็นรัตนะอันประณีต ด้วยสังจวาจານี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่สัตว์เหล่านี้

๑๕. พระอริยบุคคลเหล่าใด ผู้มีจิตอันหน่ายแล้วในภพต่อไป มีกรรมเก่าสิ้นแล้ว ไม่มีกรรมใหม่เครื่องสมภพ พระอริยบุคคลเหล่านั้น มีพีชอันสิ้นแล้ว มีความพอใจไม่องกามแล้ว เป็นนักปราชัญญ่อมนิพพาน เหมือนประทีปอันดับไป ฉะนั้น สังฆัตตะนะแม่นี่เป็นรัตนะอันประณีต ด้วยสังจวาจານี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่สัตว์เหล่านี้

๑๖. ภูตเหล่าใดประชุมกันแล้วในประเทศนี้ก็ดี หรือภุมมเทวดาเหล่าใดประชุมกันแล้วในอากาศก็ดี เราทั้งหลายจงนมัสการพระพุทธเจ้าผู้ไปแล้วอย่างนั้น ผู้อันเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายบูชาแล้ว ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่สัตว์เหล่านี้

๑๗. ภูตเหล่าใดประชุมกันแล้วในประเทศนี้ก็ดี หรือภุมมเทวดาเหล่าใดประชุมกันแล้วในอากาศก็ดี เราทั้งหลายจงนมัสการพระธรรม อันไปแล้วอย่างนั้น อันเทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่สัตว์เหล่านี้

๑๘. ภูตเหล่าใดประชุมกันแล้วในประเทศนี้ก็ดี หรือ ภุมมเทวดาเหล่าใดประชุมกันแล้วในอากาศก็ดี เราทั้งหลายจงนมัสการพระสงฆ์ ผู้ไปแล้วอย่างนั้น ผู้อันเทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่สัตว์เหล่านี้
